Nübüvvet Mührü

Nejla Ceyhan

SAMER
KSÜ Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

Nübüvvet Mührü

Nejla Ceyhan

KSÜ Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

SAMER

Kitap Adı	:	Nübüvvet Mührü
Yazar	:	Nejla Ceyhan
ISBN	:	978-975-6497-56-2
SAMER Yayınları	:	26
Editör	:	Asım Sarıkaya
Dizgi	:	SAMER
Kapak	:	SAMER
Genel Yayın Yönetmeni	:	Doç. Dr. Feyza Betül Köse

KSÜ Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

SAMER Yayınları

Adres : KSÜ Avşar Kampüsü
Onikişubat/Kahramanmaraş

İletişim : 0344 300 47 59

e-posta : samer@ksu.edu.tr

Kahramanmaraş-2020

Bu kitap, "Klasik İslam Tarihi Kaynaklarında Nübüvvet Mührü" adlı yüksek lisans tezinin gözden geçirilmiş yayım halidir.

İÇİNDEKİLER

— ÜÇÜNCÜ BÖLÜM —

KLASİK İSLAM TARİHİ KAYNAKLARINA GÖRE NÜBÜVVET MÜHRÜ

ÖNSÖZ

Hâtemü'n-nübüvve (nübüvvet mührü) Hz. Peygamberin sırtında kürek kemikleri arasında bulunduğu rivayetlerde yer alan, boyutu ve şekli üzerinde farklı ifadelerin aktarıldığı tabiî mi mucizevî mi olduğu tartışılan bene verilen isimdir.

Bu ben, mühür (hâtem) olarak adlandırılmış, Peygamberimizin nübüvveti hususunda alametler ve işaretler arasında değerlendirilmiştir. Bu sebeple Peygamberimizin şekli, şemâili, has özellikleri ve nübüvvetinin delilleri üzerine yazılmış bir takım özel alan kitaplarının başlıca konularından bir tanesi olmuştur.

Hadis ve İslam Tarihi kaynaklarında yer alan bilgilerin yanında ehl-i kitabın kaynaklarında İncil ve Tevrat'ta da yer alan bir takım ifadeler ve ehl-i kitap mensuplarının bizim kaynaklarımızda yer bulmuş olan rivayetleri nübüvvet mührünün tarihî gerçekliği noktasında önem arz etmektedir. Sadece İslam Dini kaynaklarında olmayıp diğer büyük dinlerin semavî kitaplarında ve din adamlarının hafızalarında bulunduğunu rivayetlerden gördüğümüz nübüvvet mührü, Peygamberimizin son nebî oluşunun en bâriz alametleri arasında görülmektedir.

"Klasik İslam Tarihi Kaynaklarında Nübüvvet Mührü" konulu çalışmamız, bir giriş ve üç bölümden teşekkül etmektedir.

Giriş kısmında araştırmamızın kaynak ve yöntemleri hakkında kısa bir bilgi vermeye çalıştık. Ayrıca nübüvvet mührüne yönelik kısa, başlangıçta okuyanın zihninde ilk intibayı oluşturabilecek bir girişe yer verdik.

Birinci Bölüm'de nübüvvet mührünü, tarihî seyir içerisinde ehl-i kitabın bilgisi öncelik taşıdığı için "Ehl-i Kitabın Kaynaklarında Beklenen Son Peygamberin Alametleri" başlığı altında incelemeye çalıştık. İncil'de ve Tevrat'ta yer alan evvelki Peygamberlerin müjdesi ile âlemlere rahmet olarak gönderilecek kurtarıcı nebînin işaretlerinin, nübüvvet mührü ile ne kadar alâkalı olduğu hususu bu başlık altında ele alınmaya çalışıldı. Bu bağlamda semavî kitapların teşkil ettiği kaynaklığın yanında İslamî kaynaklarda yer alan ehl-i kitaba dair rivayetlere de ayrıca değinildi. Özellikle Peygamberimizin doğumundan önce son nebinin geleceğini müjdeleyen, alamet olarak nübüvvet mührünü gösteren rivayetler ve doğumundan sonra bazı rahiplerin ve bu rahiplerin öğrencilerinin şehadetine dayanan, ülke krallarının dahi haberdar olduğunu gösteren aktarımları ayrı ayrı ele almaya özen gösterdik. Yani ehl-i kitaba ait kaynaklar ve ehl-i kitaba ait bizim kaynaklarımızda yer alan rivayetler ele alınmaya çalışıldı.

Birinci Bölüm içerisinde ayrı bir başlık altında "Selmân-ı Fârisî'nin Nübüvvet Mührünü Görerek Müslüman Olması Meselesi" ni ele aldık. Çünkü Selmân-ı Fârisî'nin, daha önce Mecusî iken sonradan Hıristiyan olarak rahiplerin hizmetlerinde bulunması ve iki-üç rahipten son nebinin alametleri arasında nübüvvet mührünün bulunduğu içerikli haberlere vakıf olarak Peygamberimizi buluşu ve nübüvvet mührünü görerek Müslüman oluşu rivayetleri konumuz açısından ayrı bir önemi haizdir.

İkinci Bölüm'de ise nübüvvet mührü hakkında rivayet edilen hadislerin sened ve metin tahlillerini yapmaya çalıştık. Nübüvvet mührü ile ilgili rivayet olunmuş bütün hadisleri derlemeye özen gösterdik. Kütüb-i Sitte'den olan hadis kaynaklarımızın başlıcalarında yer alan nübüvvet mührü hadisleri, Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde de birçok farklı rivayet ile yer bulmuş olması hasebiyle çalışmamızın bu bölümünde ele alındı.

Üçüncü Bölüm ise nübüvvet mührünün İslam Tarihi kaynaklarımızda yer aldığı birçok yön dikkate alınarak oluşturulmuş beş başlıktan oluşmaktadır. Burada Nübüvvet mührünün rivayetlerde yer alan farklı özellikleri, doğuştan var olup olmadığı hakkındaki görüşler, şakku's-sadr hadisesi ile nübüvvet mührünün vuruluşunu alâkalandıran rivayetler, tabiî bir ben mi yoksa mucizevî bir özellik mi olduğu hususundaki farklı yaklaşımlar ve nübüvvet mührünün peygamberlik alameti olarak değerlendirilmesi mevzuları ele alınmıştır.

Çalışmamız Sonuç ve Bibliyografya ile son bulmaktadır.

Bu çalışmamızda Kitab-ı Mukaddes, Hadis kaynakları, Klasik İslam Tarihi kaynakları ve İslam Tarihi alanında kaleme alınmış diğer eserler dikkate alınmıştır.

Nübüvvet mührü, günümüze gelen hadis ve tarih rivayetleri bakımından inkârı mümkün görünmeyen ancak tabiî ve mucizevî oluşu hususunda yorumlara açık olan bir mahiyet taşımaktadır. Hal böyle olunca birbirinden farklı yorumlar ve yaklaşımlar ortaya çıkmaktadır.

Çalışmama başlarken yardımlarını, ilgi ve alakasını esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Ahmet Önkal'a, Cemal Toksoy beye ve Fatma Toksoy hanıma teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmam boyunca zamanda sınır tanımaksızın yanımda olan arkadaşlarım Betül ve Beyza Demir'e ve eğitim hayatım boyunca esirgemeksizin desteklerini gördüğüm anneme ve babama şükranımı ilan ederim. Ayrıca bu çalışmamın yayınlanmasını üstlenen SAMER Yayınları'na teşekkürlerimi sunarım.

Nejla Ceyhan

Ankara-2020

— GİRİŞ —

1. Araştırmanın Kaynak ve Yöntemleri

Çalışmamızın başlangıcında nübüvvet mührünün tarihî gerçekliğine ve bilgisine dair ehl-i kitap mensuplarına ait olan rivayetleri ele aldık. Ehl-i kitap tarafından nübüvvet mührünün bilindiği yönündeki rivayetleri Tevrat ve İncil gibi temel kaynaklara müracaat ederek değerlendirmeye çalıştık. Ehl-i kitabın nübüvvet mühründen haberdar olduğu yönünde İslam kaynaklarında yer almış olan bir takım rivayetleri aktardık. Bu konuda Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'i kaynak olarak baz aldık. Ardından İslam Tarihi kaynaklarından İbn İshâk, İbn Hişâm, Beyhakî, İbn Asâkîr, İbn Kesîr, Halebî gibi müelliflerin eserlerinde ehl-i kitaba nisbet edilen rivayetlerin nasıl ele alındığını araştırdık.

Konumuzla alakalı olmaları hasebiyle nübüvvet mührü ile ilgili olan hadisleri önce sened sonrasında da metin bakımından değerlendirmeye tabi tuttuk. Bu değerlendirme esnasında hadis literatürünün sahîh kaynaklarını ele aldık. Araştırmamızın bu bölümünü Buhârî'nin ve Müslim'in Sahîhleri; Tirmizî'nin ve Ebû Davud'un Sünenleri ile Tayâlisî, Ahmed b. Hanbel ve Mâlik b. Enes'in Muvatta' isimli eserlerine dayalı olarak ortaya koyduk.

Klasik İslam Tarihi Kaynaklarında Nübüvvet Mührü konulu çalışmamızda öncelikle ilk dönem İslam Tarihi kaynaklarından olan İbn İshâk, İbn Hişam, İbn Sa'd ve Taberî'nin eserlerine müracaat ettik. Siyer ve meğazi ilimlerinin kurucusu olarak kabul edilen İbn İshâk, es-Sîretü'n-Nebeviyye eseriyle Hz. Peygamber'in sîresi ile ilgili bilgilerin bize eksiksiz gelmesini sağlamıştır. Peygamberimizin amcası Ebû Talib ile Şam'a yaptığı yolculuk sırasında rahip Bahîra'nın nübüvvet mührü ile ilgili bilgilere vukûfiyeti hakkında bize malûmât sunan en eski İslam Tarihi kaynaklarındandır. İbn Hişam, İbn İshâk'ın sîresini ihtisar ederek kaleme aldığı eserinde, rahip Bahîrâ rivayetine aynıyla yer vermiştir. İbn İshâk ve İbn Hişam, rahip Bahîrâ rivayetinin yanı sıra Selmân-ı Fârisî'nin nübüvvet mührünü görerek müslüman olması meselesine de yer vermişlerdir. Ehl-i kitaba nispet edilen rivayetlere göre son peygamber bilgisini ve nübüvvet mührünün bu bilgi açısından taşıdığı önemi anlamamızda bu rivayetler kıymet arz etmiştir.

Taberî'nin eserisi ise İbn İshâk'ın Sîre'sinden önemli nakillerin de yer aldığı rivayetlerinin çokluğu ile dikkat çeken "tarihî rivayetler ve bilgiler hazinesi" gibidir. Öte yandan duyduğu bütün bilgileri tenkide tabi tutmadan kitabına almakla sıkça eleştirilen Taberi'nin rivayetleri nübüvvet mührü gibi mucizevî yönüne de vurgu yapılan bir meselede titizlikle ele alınmaya çalışılmıştır. Sonraki asırlarda yazılmış İslam Tarihî kaynaklarının başlıcalarından olan Beyhakî'nin delâil türü eserler de öncülük teşkil eden kitabı Delâilü'n-Nübüvve'sinden, Kâdî İyâz'ın medreselerde ders kitabı olarak okutulmuş eş-Şifâ isimli eserinden, İbn Seyyidinnâs'ın Uyûnü'l-Eser'inden, Zehebî'nin Mîzânü'l-İ'tidâl ve Târîhu'l İslâm isimli eserlerinden, İbn Kesîr'in el-Bidâye ve'n-Nihâye, Süyûtî'nin el-Hasâisu'l-Kübrâ ve Şâmî'nin Sübülü'l-Hüdâ isimli eserlerinden faydalandık. Tabiîdir ki bütün İslam Tarihi kaynaklarında her yönüyle nübüvvet mührünü bulmamız mümkün olmadı. Biraz daha mucizevî yönü fazla olması hasebiyle daha çok şemâil, delâil ve hasâis türü eserlerde bulmak mümkün oldu. Ancak diyebiliriz ki olabilecek bütün kaynaklara birinci elden nüfuz etmeye özen gösterdik.

Kaynakları tarar iken konu ile ilgili bilgileri titizlikle ele aldık. Farklı rivayetler olduğunda bunları da dikkate alarak çalışmamıza zenginlik kazandırmaya gayret ettik. Rivayetlerin kronolojik sıralamasına özen gösterdik. Rivayetlerin aktarımı ile yetinmeyerek müelliflerin bu rivayetler hususundaki yorum ve düşüncelerini de rivayetlerin akabine eklemeye çalıştık. Ayrıca rivayetlerin, rivayet olunmuş hallerininden ziyade ilk elden kaynaklarını bulmaya, aktardığımız bilgileri asıl kaynaklardan almaya itina gösterdik. Sonuç olarak rivayetlerden ulaşabildiklerimiz dâhilinde aktarımlar yapmanın yanı sıra kendi düşüncemizi, yorumumuzu da acizâne çalışmamıza ekledik.

2. Nübüvvet Mührü Üzerine

Hz. Peygamber'in son nebi oluşu, ehl-i İslam'ın kat'i şekilde iman etmiş olduğu hususlardandır. Bu husus, nübüvvetin kendisinde mühürlenmiş olduğu şeklinde de ifadesini kaynaklarımızda bulmuştur. Hâtemü'l-mürselin,[1] hâtemü'n-nebiyyîn[2] şeklinde nitelendirmeler olmuştur. Bu bağlamda Hz. Peygamberin son peygamber oluşu ile sırtına vurulduğu yahut doğuştan olduğu rivayetlerde zikredilen nübüvvet mührü kavramının yer yer karıştırılmış, birbirinin yerine kullanılmış, eş anlamlı gibi düşünülmüş olduğunu serdeden görüşlerle tarihî süreç içinde karşılaşmaktayız.[3]

Bunun yanında İslam Dini'nin mukaddes kitabındaki beyanât doğrultusunda[4] bütün Müslümanların ortak inancı, ifade ettiğimiz üzere Hz. Muhammed Mustafa'nın peygamberlerin hâtemi olduğu yönündedir. Ancak peygamberlerin sonuncusu oluşunun alameti olarak sırtındaki nübüvvet

---

1 Nebhânî, *el-Fedâilü'l-Muhammediyye*, 28.
2 Ahzâb, 33/40; Mercânî, *Behcetü'n-Nüfus ve'l-Esrâr*, II, 693-694.
3 Mustafa Sinanoğlu, "*Nübüvvet Mührü*", DİA, XXXIII, 291.
4 Ahzâb, 33/40.

mührü olarak adlandırılan benin kabul edilip edilmeyeceği İslam alimlerince tartışıla gelen konulardandır. Bu husus dışında nübüvvet mührünün mahiyeti, ne zaman vurulduğu, neye benzediği konuları da kaynaklarımızda farklı rivayetler doğrultusunda yorumlanmış ve değerlendirilmiştir. Çalışmamız boyunca "nübüvvet mührü" kavramının kazanmış olduğu yorumları ele almaya ve bu yorumların delillendirmesini yapmaya çalışacağız.

— BİRİNCİ BÖLÜM —

KİTAB-I MUKADDES AÇISINDAN BEKLENEN SON PEYGAMBER'İN ALAMETLERİ

VE

İSLAM KAYNAKLARINA GÖRE EHL-İ KİTABIN SON PEYGAMBER BİLGİSİ

A. Kitab-ı Mukaddes'e Göre Beklenen Son Peygamber ve Alametleri

Ehl-i kitap, Kitab-ı Mukaddes'te yer alan bilgiler doğrultusunda, tarif edildiği üzere gelecek olan bir peygamberden haberdardır. Bu hususta Kitab-ı Mukaddes'te yer alan şu ayetler ehl-i kitabın bilgi ve bekletisinin temellerini oluşturan ayetlerdendir.

Yuhanna kitabında yer alan; "Onlar da kendisinden sordular: Öyle ise ne? Sen İlya mısın? Ve Yahya: Değilim, dedi. Sen o peygamber misin? Yahya: Hayır diye cevap verdi."[5] ifadesi ayrıca; "Benden sonra gelen O'dur. Ben O'nun çarığının bağını çözmeye layık değilim." [6] ifadesi ve; "Benden sonra bir adam geliyor ki, benden ileri oldu, çünkü benden önce idi, diye söylediğim adam budur."[7] ifadeleri Yahya (a.s)'ın kendisinden sonra gelecek olanı açıkça beyan ettiğini göstermektedir.

---

[5] Yuhanna 1/21.
[6] Yuhanna 1/27.
[7] Yuhanna 15/28.

“Eğer beni seviyorsanız emirlerimi tutarsınız. Ben de Babaya yalvaracağım ve o size başka bir tesellici, hakikat ruhunu verecektir. Ta ki, daima sizinle beraber olsun.”[8]

Yuhanna İncili’nde bu hususta başka âyetler de mevcuttur. Bu âyetler içerisinde beklenen kişinin özellikleri farklı şekillerde ifade edilmektedir.

“Fakat benim ismimle Babanın göndereceği tesellici, Ruhû’l-Kudüs o size her şeyi öğretecek ve size söylediğim her şeyi hatırınıza getirecektir. Size selamet bırakıyorum. Benim selametimi size veriyorum. Ben size dünyanın verdiği gibi vermiyorum. Yüreğiniz sıkılmasın ve korkmasın.”[9]

“Bununla beraber ben size hakikati söylüyorum; benim gitmem sizin için hayırlıdır, çünkü gitmezsem tesellici size gelmez; fakat gidersem onu size gönderirim.”[10]

Yuhanna İncili’nde yer alan geleceği “tesellici”, “selamet” ve “hakikat ruhu” nitelemeleriyle haber verilen müjdecinin Tevrat’ta ise “acip öğütçü”, “Kadir Allah”, “ebediyet babası”, “selâmet reisi” isimleri ile isimlendirildiğini görmekteyiz. Ehl-i kitap âlimleri, tarihî süreçten de bildiğimiz üzere bu ifadeleri “kutsal ruh” yahut gelişini bekledikleri “mesîh” şeklinde yorumlamaktadır.[11]

Bu ifadeler açıkça ve farklı nitelemeler yoluyla gelişi kesin olan birine, bir peygambere, kurtarıcıya veyahut müjdeciye delalet etmektedir.

Hem Tevrat’ta hem de İncil’de İsrailoğulları’na gönderilmiş olan gelmiş-geçmiş birçok peygamberin son nebiyi, hâtemû’n-nebiyyîni farklı isimlerle; bazen açıkça, bazen de işaret yoluyla müjdelediklerini görmekteyiz.

---

[8] Yuhanna 14/15-16.
[9] Yuhanna 15/26-27.
[10] Yuhanna 16/7.
[11] İşaya 9/6.

Nitekim Yahudi kutsal kitabı olan Tanah'ın Tekvîn bölümünde Hz. İbrahîm'in[12] ve Hz. Ya'kûb'un[13] "Şilo" ismi ile son olarak gelecek peygamberi müjdeledikleri ve milletlerin itaatinin O'na olacağını haber verdikleri görülmektedir.

Hz. Musa'nın diliyle de, "Onlar için kardeşleri arasından senin gibi bir peygamber çıkaracağım ve sözlerimi onun ağzına koyacağım. Ve ona emredeceğim her şeyi onlara söyleyecek." [14] şeklinde Peygamberimiz müjdelenmiştir.

Dâvûd (a.s),[15] Daniel (a.s),[16] ve Habakkuk[17] daha sonra gelecek olan peygamberi kinâyeli bir şekilde müjdelemişlerdir.

Tevrat'ta yer alan bazı ifadelerde adı nesilden nesile aktarılacak olandan bahsedilmektedir. "Nesilden nesile adını andırtacağım; bunun için kavimler ebediyen ve daima sana şükredecekler."[18] Ayrıca sonradan gelecek bir peygamberin haberi verilmiştir. "İşte öncekiler vaki oldu ve yenileri ben bildiriyorum; onlar meydana çıkmadan önce size işittiriyorum."[19] Bir başka Tevrat ayetinde gelecek olan bu peygamber, İlya ismi ile isimlendirilmiştir. "İşte, Rabbin büyük ve korkunç günü gelmeden önce, ben size peygamber İlya'yı göndereceğim."[20]

Ancak Tevrat'ta yer alan başka bir âyet vardır ki o âyet diğerlerinden daha farklı olarak gelecek olan peygamberin tanıtımını yapmaktadır. Bu âyet şöyledir:

---

[12] Tekvîn, 12/1-3.
[13] Tekvîn, 49/10.
[14] Tesniye, 18/18.
[15] Mezmurlar, 45/3-17.
[16] Daniel, 7/13-14.
[17] Habakkuk, 3/3.
[18] Mezmurlar, 45/17.
[19] İşaya, 42/9.
[20] Malaki, 4/5.

"Çünkü bize bir çocuk doğdu bize bir oğul verildi ve reislik onun omzu üzerinde olacak ve onun adı; "acip öğütçü", "Kadir Allah", "ebediyet babası", "selâmet reisi" olarak çağırılacaktır."[21]

Kitab-ı Mukaddes'te yer alan âyetler içeresinde İşaya kitabında yer almış olan bu âyet, "omzu üzerinde olacak" ifadesini taşıması bakımından farklılık taşımaktadır.

Nitekim Ali b. Rabben et-Taberî'ye göre, Tevrat'ın İşaya kitabında yer alan bu ifade, "Çünkü bize bir çocuk doğdu, bize bir oğul verildi. Sultanlığı onun kürek kemikleri üzerindedir"[22] şeklindedir. Ali b. Rabben et-Taberî, "Sultanlığı onun kürek kemikleri üzerindedir" ifadesinin İbranîce ve Süryanîce metinlerinde sarahaten "kürek kemiği üzerinde nübüvvet alameti vardır" şeklinde yer aldığını ayrıca ifade etmektedir.[23]

B. Kur'an-ı Kerim'e Göre Ehl-i Kitabın Son Peygamber Bilgisi

Resûlullah'ın son peygamber oluşu Kur'ân'da, Ahzâb sûresinin 40. ayetinde "hâtemü'n-nebiyyîn" ifadesi ile yer almıştır. Bunun yanında Kur'ân'da daha önce gönderilmiş kutsal kitaplarda da son peygamber oluşuna dair bilginin yer aldığı yönünde ayetler vardır. Bakara sûresinin 146. ayetinde Hz. Muhammed'in peygamber olarak gönderileceğinin ehl-i kitap âlimleri tarafından açık bir şekilde bilindiği ancak bunun içlerinden bazıları tarafından saklandığı şöyle ifade edilir:

---

[21] İşaya 9/6.
[22] İşaya 9/6.
[23] Ali b. Rabben, *ed-Dîn ve'd-Devle,* 146-147. Ayrıca bkz., Öz, Şaban. "Siyer Literatüründe Mitoloji Metinleri Üzerine". *ASD: Akademik Siyer Dergisi* 1 (Ocak 2020), 2-20.

“O kendilerine kitap verdiğimiz ümmetlerin âlimleri, peygamberi oğullarını tanır gibi tanırlar. Böyle iken içlerinden bazıları hakkı bile bile gizlerler.”[24]

Fahreddin Râzî, ünlü tefsiri et-Tefsirü’l-Kebîr’de, bu ayetin tefsiri ile ilgili “onu biliyorlardı” ifadesini ele alırken “o” zamirinin Resûlullah’a matuf olduğunu söylemiştir. Ayrıca Râzî, Bakara sûresi 146. ayetini tefsir ederken açıkça Tevrat’ta Araplardan bir kimsenin peygamber olarak geleceğinin yazılı olduğunu söyler. Ancak bu vasfın ayrıntılarıyla belirtilmediğini, ancak geleceğinin kesin bir bilgi olarak yer aldığını ifade eder.[25] Bu bağlamda Râzi’nin aktardığı bir rivayet, ehl-i kitap âlimlerinin Peygamberimizden haberdar oluşlarıyla ilgili dikkatleri çekmektedir. Hz. Ömer’den gelen rivayette o Abdullah b. Selâm’a Resûlullah hakkında sordu. Abdullah b. Selâm dedi ki: “Ben onu oğlumdan bile daha iyi bilirdim kim olduğunu.” Hz. Ömer tekrar sordu: “Nasıl?” Abdullah b. Selâm cevaben dedi ki: “Ben Muhammed’in (s.a.v) peygamber olduğu hakkında hiç şüpheye düşmedim. Oğluma gelince belki de onun annesi bana ihanet etti.” Ömer (r.a) başını sallayarak bu cevabı kabul etti.[26] Ayrıca Râzî, “Buradan onun bilinirliğinin ehl-i kitap arasında çok yaygın olduğuna bir işaret vardır ve meselenin büyüklüğü anlaşılmaktadır.” der.[27] Ayrıca Kur’ân, ehl-i kitabın Hz. Muhammed’i tanıdığını, kutsal kitapları olan Tevrat ve İncil’de geleceği müjdelenen ümmî bir resûlden bahsedildiğini şu ayet-i kerime ile ifade eder:

“Onlar ki yanlarında Tevrat’ta ve İncil’de yazılı bulacakları o resûle, o ümmî peygambere tabi olurlar.”[28]

---

[24] Bakara, 2/146.
[25] Râzî, *et-Tefsîrü’l-Kebîr,* III, 129.
[26] Râzî, a.g.e, III, 128.
[27] Râzî, a.g.e, III, 128.
[28] A’râf, 7/157.

Ehl-i kitabın, kutsal kitaplarında Hz. Muhammed'in geleceği hakkındaki bilgilerin mevcudiyeti ve Hz. Muhammed'in peygamberliğini bilip beklediklerinin en güçlü delili ise yine Kur'ân'da geçen şu ayet-i kerimedir: "Bir vakitte Meryem'in oğlu İsa şöyle dedi: 'Ey İsrailoğulları! Ben size Allah'ın Resûlü'yüm. Önümdeki Tevrat'ın tasdikleyicisi ve benden sonra gelecek bir Resûl'ün müjdecisi olarak geldim ki onun ismi Ahmed'dir!' Sonra o onlara açık deliller ile gelince 'Bu apaçık bir sihirdir' dediler."[29] Ayet-i kerime çok açık bir ifade ile Hz. İsa'nın nübüvvet sürecinde; peygamber olarak gönderildiği İsrailoğulları'na kendisinden sonra bir peygamberin geleceğini, adının ise Ahmed olacağını, kendisinin ise Ahmed isimli peygamberi müjdelemek için gönderildiğini ifade etmektedir. Nitekim ehl-i kitap, Kur'ân ayetlerinde bildirilmiş olduğu üzere ümmî olan, adı Ahmed olacak, kutsal kitaplardan olan Tevrat'ta ve İncil'de tanıtılmış, adı yazılmış, oğullarını tanır gibi tanıdıkları peygamberi tarih kitaplarının ifade ettiği üzere beklemiştir. Doğumunu araştırmıştır. Çünkü Kur'ân'da yer alan ifadeler gibi Kitab-ı Mukaddes'te de ifadeler yer almaktadır. Ancak Yahudiler Ahd-i Atîk'te yer alan müjdenin, bekledikleri mesîh ile alâkalı olduğuna, Hıristiyanlar ise çarmıha gerildikten sonra tekrar yeryüzüne inişini bekledikleri Hz. İsa'yı ifade ettiğine inanmaktaydılar.[30]

C. İslam Tarihi Kaynaklarında Ehl-i Kitaba Nispet Edilen Rivayetlere Göre Son Peygamber Bilgisi

Ehl-i kitabın kendi kaynaklarında yer alan rivayetlerin yanı sıra İslam Tarihi kaynaklarında yer alan ve ehl-i kitap ile ilgili olan rivayetler de mevcuttur.

[29] Saf, 61/6.
[30] Bkz., Öz, 5-10.

Ehl-i kitabın kaynaklarında yer almamakla birlikte bizim kaynaklarımızda açıkça ehl-i kitaba mensup olan kişilerden nübüvvet mührünü görenlerin ve bilinlerin olduğu yönündeki rivayetlere yer vermemiz konumuz bakımından gereklilik arz etmektedir.

"Hişâm b. Urve babasından- o da Aişe'den rivayet etti" şeklinde yer alan bir rivayete göre Mekke'de meskûn olan ticaretle iştigal eden bir yahudinin Peygamberimizin doğumundan haberdar olduğu rivayeti yer alır. Yahudi, Kureyş'ten oturan bir topluluğun yanına gelerek "bu gece sizden birinin çocuğu dünyaya geldi mi?" diye sormuştur. Bu doğan çocuğun son ümmetin nebîsi olduğunu, alametinin de omuzları arasındaki etrafı tüylü bir ben olduğunu söylemiştir. Kureyş ise bu durumu bilmediklerinden araştırma yaparak bazı rivayetlerde Abdulmuttalib'in, bazı rivayetlerde ise Abdullah'ın bir oğlunun dünyaya geldiğini haber vermişlerdir. Çocuğun isminin Muhammed konulduğunu söylemişlerdir. Bunun üzerine Yahudi çocuğu görmek isteyince kendisine çocuk gösterilmiş ve ilk baktığı şey sırtındaki alamet olmuştur. Sırtındaki nübüvvet benini gördüğünde ise bayılmıştır. Ayıldığında ne olduğu sorulmuş, bunun üzerine şu cevabı vermiştir: "Artık nübüvvet İsrailoğulların'dan gitti, ellerinden kitap çıktı. Bu nebînin gelişiyle, Yahudileri mahvedeceği ve hahamlarına galebe çalacağı ilahi takdirde kesinleşmiş bir hükümdür. Araplar nübüvvetin kendilerine geçmesi ile kurtuluşa erdiler."[31]

Bu yaşanan hadisenin Araplar gibi hafızası güçlü bir millet tarafından zaman içerisinde unutulmuş olması düşünülemez. Ancak Peygamberimizin, nübüvvet ile şereflenmesinin ardından bu bahsin Araplar arasında açılmamış olması, kaynaklarda bu mevzuya ait böyle bir rivayete rastlanmaması bu haber ile ilgili akıllara rivayette zayıflık olduğu düşüncesini getirmekte-

---

[31] Beyhakî, *Delâil,* I, 108-109; İbn Asâkir, *es-Sîretü'n-Nebeviyye,* III, 236; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye,* III, 42-43; Halebî, *İnsânü'l-'Uyûn fî Sîreti'l-Emîni'l-Me'mûn,* I, 112; Mercânî, a.g.e, II, 679.

dir. Hadisin sıhhat derecesi ve râvîleri ile ilgili olarak daha geniş bilgiyi hadisin, sahîh olmadığını söyleyen Zehebî'nin Mîzân'ından edinmekteyiz. Hadisin senedinde yer alan Ebû Ğassân'ın hadisinin münker ve Muhammed b. Yahya el-Kinânî'nin râvî olarak ise mechûl olduğu ifadelerine yer vermiştir.[32]

Ehl-i kitabın nübüvvet mührü hakkındaki malûmatının dayanaklarından biri de şu rivayettir: Hz. Peygamber'in çevre ülke krallarına yazmış olduğu mektuplardan biri de Rûm Kayserine gönderilmiştir. İslam'a davet için gönderilen elçinin götürdüğü mektuba karşılık Kayser'in gönderdiği elçi, Peygamberimizin yanına gelince sırtına bakmak istemiştir. Çünkü Kayser, elçisine Peygamberimizin yanına varınca sırtında bir alem olup olmadığına bakmasını tembihlemiştir. Elçi, bu emir üzerine Peygamberimizin sırtına bakmak istemiş ve baktığında sırtında iri şise büyüklüğünde bir kıkırdak diye tercüme edilecek et parçasını görmüştür.[33] Bu rivayet Ahmed b. Hanbel'in oğlu Abdullah'ın ziyadelerindendir. [34]

Ehl-i kitabın nübüvvet mühründen haberdar oldukları ile ilgili olarak ise en bilindik rivayet rahip Bahîrâ ile ilgili rivayetdir.

Ebû Talib, Peygamberimiz 12 yaşlarında iken Şam'a ticaret niyeti ile yolculuğa hazırlandığı sırada Hz. Muhammed'in (s.a.v) amcası Ebû Talib'e gelerek, "Ey amcacığım! Beni annem ve babam yokken kime bırakıyorsun?" diye sorduğu ve amcasının onu bir daha yanından ayırmamaya söz vermesi ile bu sefere amcası ile çıktığı rivayet edilmektedir.[35] Ebû Talib, Hz. Peygamber ve yanında Kureyş'in ileri gelenleri bulunduğu halde Şam'ın Busrâ kasabasına inmiştir. Bu kasabaya daha önceki yolculuklarında da uğramış olmalarına rağmen burada bulunan kilisenin rahibi Bahîrâ hiç yanlarına

---

[32] Zehebî, *Mîzân,* IV, 62.
[33] Ahmed b. Hanbel, IV, 74-75.
[34] Ahmed b. Hanbel, IV, 74-75.
[35] İbn İshâk, *es-Sîra,* 56; İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-Nebeviyye,* I, 146.

gelmez ve onlarla ilgilenmezken bu sefer aksi bir durum gerçekleşmiştir. Çünkü Bahîrâ, Hıristiyan öğretisini çok iyi bilen ve yakın zamanda son peygamberin geleceğini bu öğretilerden öğrenmiş bir rahiptir. Bahîrâ Kureyş kafilesi manastıra doğru gelirken manastırdan onları izlemiştir. Ve bu esnada kafilenin üzerinde bir bulutun olduğunu görmüştür. Bunun üzerine bir yemek hazırlatarak kafileyi yemeğe çağırmıştır. Davete icabet eden Kureyş'in efendileri kervanın başında nöbetçi olarak Hz. Muhammed'i bırakmışlardır. Ancak rahip Bahîrâ yemeğe onun da gelmesini istemiştir. Kendisiyle bizzat ilgilenmiş ve çeşitli sorular sormuştur. Sorularına Lat ve Uzza adına cevap vermesini istemiştir. Bunun üzerine Peygamberimiz cevap vermemiştir. Allah adına cevap vermesini söyleyince ise sorularına cevap vermeye başlamıştır. Sorularından biri uykusu ile ilgilidir. Nasıl uyuduğunu sormuştur. Peygamberimiz bu soru üzerine "gözlerinin uyuduğunu ancak kalbinin uyumadığını" söylemiştir. Bunun üzerine rahip, Hz. Muhammed'in gözlerine bakmıştır. Gözlerindeki kırmızılığı görmüştür. Sonra sırtını açarak tam omuzlarının ortasında gerdek çadırı düğmesi gibi olan mührü görmüştür. Ve sonra bu çocuğun kimin olduğunu sormuştur. Ebû Talib ise kendisinin olduğunu söylemiştir. Rahip, buna itiraz edince Hz. Muhammed'in yetim olduğunu öğrenmiştir. Sonra Ebû Talib'i tembihlemiş ve Yahudilerden, Rumlardan korumasını, çocuğu öldürmek isteyebileceklerini söylemiştir. [36] Rivayetlerde Bahîrâ'nın Peygamberimizin elini tuttuğu ve Kureyş'e seslendiği "Bu Seyyidü'l-âlemindir. Bu âlemlerin Rabbinin resûlüdür. Allah O'nu âlemlere rahmet olarak gönderecektir" dediği, bunun üzerine Kureyş'in ileri gelenlerinin nereden anladığını sorduğu, rahibin de "siz tepeden bu tarafa doğru gelirken dağlar ve taşlar secdeye kapandı" diye cevap verdiği de yer alır.[37]

---

[36] İbn İshâk, a.g.e, 54-55; İbn Hişam, a.g.e, I, 48; İbn Hıbban, *Kitabü's-Siratü'n-Nebeviyye,* 58-59; Ebû Nuaym, *Delâil,* 168-172; İbn Seyyidinnâs, *Uyûnü'l-Eser,* I, 105-111.
[37] Ebû Nuaym, a.g.e, 181;İbn Seyyidinnâs, a.g.e, I, 107.

Burada dikkatleri çeken Şam'a yapılan yolculuk esnasında Busrâ'da konaklanması sırasında bir manastırda son nebinin alametlerini bilen ve gelecek olan peygamberi bekleyen bir rahibin, nübüvvet mühründen haberdar olarak Peygamberimiz üzerinde bunu tesbit etmesi ve amcasıyla birlikte Kureyş'e mensub kervan yolcularını da bilgilendirmesidir. Yahudi ve Rumlara karşı onları uyarması da bu cemaatler bünyesinde var olan bir beklentinin işareti olarak görülebilir. Nübüvvet mührü ile ilgili hadisleri İkinci Bölümde ele alacağız ancak Bahîrâ kıssasının hadis kaynaklarımızdan sadece Tirmizî'nin Sünen'inde yer aldığı bilgisini de yeri gelmişken aktarmak gerekmektedir.[38] Zaten burada aktardığımız rahip Bahîrânın nübüvvet mührünü müşahedesi kıssası da metin olarak siyer kitaplarına Sünen'den alınmıştır. Hadisin devamında yer alan Hz. Ebû Bekr ve Bilal-i Habeşî ile ilgili olan, hadise yöneltilen birçok eleştirinin dayanağını teşkil eden kısmı konumuzla yakından ilgili olmadığı için burada aktarmıyoruz.

Rahip Bahîrâ'nın, "Bu Seyyidü'l-âlemindir. Bu âlemlerin Rabbinin resûlüdür. Allah O'nu âlemlere rahmet olarak gönderecektir" şeklindeki ifadeleri ve bu ifadelerin Kureyş'e mensub kervan yolcularına yöneltilmesi makul görülecek olsa bile Kureyş'in bu ifadelere verdiği her hangi bir tepkiden bahsedilmemektedir. Ayrıca rivayette Bahîrâ'nın sorduğu bir takım sorular ve aldığı cevaplar vardır. Bu sorulara bu cevapları verebilecek gözleri kırmızı, sırtında gerdek çadırı düğmesine benzeyen bir ben bulunan bir başka yetim çocuk daha olması mümkündür. Uyku ile ilgili olan soruya ise Peygamberimizin verdiği cevap sanki o esnada Peygamberliğinin hallerinden haberdarmış gibi verilmiştir.. Bu rivayet aktarıldığı gibi yaşanmış olsa da rahip Bahîrâ'nın bu alametlerle ilgili kesin bir yargı ortaya koymuş olması, daha Peygamberlikle vazifelendirilmemiş bir çocuk için resûl ifadesini kullanması, hakkında kabilesine kanaat bildirmesi pek makul değildir.

---

[38] Tirmîzî, *Menâkıb*, 3.

Kaynaklarımızda Peygamberimizin dedesi Abdulmuttalib'in dahi nübüvvet mührü ile dünyaya gelecek bir nebiden Hıristiyan bir devlet adamı vasıtası ile haberdar olduğu yönünde bizi üzerinde düşündürecek bir rivayet de mevcuttur. Kâbe'yi yıkmak niyeti ile fillerden ordu hazırlayarak Mekke'ye gelen ve mağlup olup hezimete uğrayan Ebrehe'den sonra Yemen'de kral olan Seyf b. Zî Yezen'i[39] Abdulmuttalib Kureyş'in önde gelenlerinden oluşan bir heyet ile ziyarete gitmiştir. Bu ziyaret esnasında Abdulmuttalib'e Yemen'in yeni kralının söylediği sözler, yeni gelecek son peygamber hakkında birçok bilgiye sahip olduğunu göstermektedir. Seyf b. Zî Yezen, "Tihâme'de bir çocuk doğduğunda, kürek kemikleri arasında ben bulunacak. Bu ben onun alameti olacak ve kıyamete kadar liderlik O'nun elinde olacak." demiştir. Bu çocuğun doğduğunda adının Muhammed olacağını, annesi ve babasının vefat edeceğini, O'na kefil olacakların dedesi ve amcası olacağını, putları kırıp, ateşi söndüreceğini" söylediği de rivayetlerde mevcuttur. Hatta Abdulmuttalib'in "adını Muhammed koyacaklarını ve doğmasını bekledikleri bir çocuğun olduğunu" söylemesi üzerine Seyf b. Zî Yezen'in "doğacak olan bu çocuğu yahudilerden saklamasını çünkü onların düşmanlıklarının olacağını" söylediğini rivayetler bize aktarmaktadır. [40]

Vâdî'l-Surur isimli Mekke'ye 4 mil uzaklıktaki bölgede (Mekke vadisi civarı) Hz. Halime yanında Peygamberimiz bulunduğu halde Habeş'den bir nefer ile karşılaşınca neferin bir takım sorular sorduktan sonra önce Peygamberimize sonra da sırtındaki nübüvvet mührüne baktığı ve bunun üzerine "vallahi bu nebîdir" dediği bunun üzerine Hz. Halime'nin bu durumu Hz. Amine'ye giderek haber verdiği, bunun üzerine Hz. Amine'nin Hz. Halime'den çocuğu alarak geri dönmesini istediği rivayetler arasında yer alır. Hz. Amine, Kureyş'in çocuğa zarar vermesinden çekindiği için bunu iste-

---

[39] Bkz. İbn Asâkir, Sîretü'n-Nübüvve'sinde Seyf b. Zî Yezen'in asıl ismi hakkında İbn Munzur'un "Onun ismi Numân'dır." dediğini aktarır. (III, 250)

[40] Beyhakî, a.g.e, II, 11-13; İbn Asâkir, a.g.e, III, 250-252; Halebî, a.g.e, I, 187.

miştir ve Allah'ın dediğinin olacağını da Hz. Halime'ye rivayette geçtiği üzere ifade etmiştir.[41]

Bu rivayette dikkat çeken bir husus, "Mekke vadisinde, Mekke'ye 4 mil uzaklıkta" ifadesidir. Çünkü siyer kaynaklarından bildiğimiz üzere Hz. Halime, Bekr b. Sa'doğullarındandır.[42] Bu kabilenin barındığı bölge ise rivayette geçen "Mekke'ye 4 mil uzaklıkta" şeklinde tesbit edilmiş alanın çok uzağındadır. Bu da rivayetin bu kısmı ile ilgili bir zaafı ortaya koymaktadır.

Cahiliye devrinde Araplar hac mevsiminde büyük panayırlar kurmaktadırlar. Bu panayırlar, Arafât'ın arkasında Zü'l-Mecaz'da, Merruzzahran'da Mecenne'de, Nahle ile Taif arasındaki Ukaz'da kurulmaktadır.[43] Bu panayırlar, birçok toplumun buluştuğu, sosyal yelpazenin genişlediği, ticaretin canlandığı bir zaviyeye sahiptir. Peygamber Efendimizin nübüvvet mührünün çocuk yaşlarında daha süt çocuğu iken bu panayırlardan Zü'l-Mecaz'da görüldüğü ile ilgili bir rivayet mevcuttur. Zü'l-Mecâz'da panayır kurulduğunda Hevâzin kabilesine mensub olan bir arrâfın gelerek çocuklara baktığı ve bu çocuklar arasından Peygamberimize ayrıca bakarak hâtemü'n-nübüvveyi görüp Arap topluluğuna seslendiği, "bu çocuğu öldürün, çünkü o sizin ilahlarınıza ve dininize galip gelecek, putlarınızı yıkacak" diyerek Hz. Peygamberi tesbit ettiği ancak Hz. Halime'nin Peygamberimizi alarak oradan kimse tarafından bulunmadan uzaklaştığı rivayet edilmektedir. [44]

Rivayet içerisinde arrâfın bakarak nübüvvet mührünü gördüğü ifade edilmektedir. Burada metin doğrultusunda cevaplandırılması pek de mümkün olmayan bir kaç soru akla gelmektedir. Sırt bölgesinde olduğu bilinen nübüvvet mührünü arrâf, çocuğa bir bakışta nasıl görmüştür? Hz. Halime, çocuk ile ilgili arrâfa hiç bir şey sormamasına rağmen arrâf bütün çocukları

---

[41] Ebû Nuaym, a.g.e, 160; Halebî, a.g.e, I, 156.
[42] Süyûtî, *el-Hasâis,* 45.
[43] M. Âsım Köksal, *İslam Tarihi,* II, 8-9.
[44]Ebû Nuaym, a.g.e, 160-161.

gözden geçirerek kendisinde nübüvvet mührü olan çocuğu niçin tesbit etme ihtiyacı hissetmiştir? Yahut arrâf, kendisine gelip fal baktıranların dışında çevresindekilere son peygamberi arayan bir gözle neden bakmıştır? Metin bu açılardan mantık yönüyle zayıflık taşımaktadır.

Buna benzer bir başka rivayet ise Hz. Peygamber, sütannesinin yanından annesi Amine'nin yanına geldikten bir müddet sonra altı yaşlarında iken Medine'de bulunan dayılarının yanına giderken yanlarında dadısı Ümmü Eymen de bulunduğu halde bir yahudinin Peygamberimizi tanımasından bahseder. Yahudi Peygamberimize ismini sormuş ve sırtını açarak bakmıştır. Bunun üzerine bu çocuğun ümmetin nebisi olduğunu annesine haber vermiştir.[45]

Hz. Peygamberin çocukluğunda yaşanan nübüvvet mührünün görülerek peygamberliğine ispat teşkil ettiğini ifade eden bu hadiseler muhteliftir. Rivayetlerde yer alan ehl-i kitap mensuplarının son peygamberin geleceğinden haberdar oluşlarına ve bu peygamberin bir takım alametlerini bilip ayrıca bunları, Hz. Peygamber üzerinde tetkik ettiğine dair rivayetler, İbn İshâk, İbn Hişâm, İbn Kesîr, Beyhâkî, Ebû Nuaym, Süyûtî gibi müelliflerimizin klasik İslam Tarihi eserlerinde zikrettiğimiz üzere yer edinmiştir.

Ehl-i kitabın kendi kaynaklarında yer alan geleceğinden bahsedilen son peygamber hakkında zikredilen sıfatların ve kullanılan mecazî ifadelerin yanı sıra İslamî kaynaklarda ehl-i kitabın bilgisine dair yer alan bu tür rivayetler haber içeriklidir. Hadislere ve sıhhatleri tetkik edilmiş kaynaklara dayanmadığından bu hadiseler, kabule ve redde açıktırlar. Ancak şu da gözden kaçırılmamalıdır ki, birçok eserde, farklı metinlerle çeşitli zamanlarda ve şahısları değişken olan bu rivayetler bizleri ciddi düşünmeye ve ehl-i kitabın bilgisi hususunda şüpheden uzaklaştırmaya sebep teşkil edecek türdendir.

---

[45] Ebû Nuaym, a.g.e, 163; Kuşeyrî, *Şerefi'l-Mustafâ,* I, 386.

Kadı İyaz, Şifâ isimli eserinde, "Peygamberimizin Peygamberliğini Gösteren ve Birer Alamet Teşkil Eden Deliller Hususundadır" başlığı altında, ehl-i kitabın bilgisinden bahsetmiş ve bunu nübüvvet delilleri arasında şöyle zikretmiştir: Birçok rahipler ve kitab ehlinin bilginleri O'nun şeklinden, ümmetinin niteliklerinden, O'nun ismi ve işaretlerinden hatta iki omuzu arasında bulunan nübüvvet mühründen söz etmişlerdir. Eski muvahhidlerden Tubbâ, Ebs b. Harise, Ka'b b. Luey, Süfyan b. Mücaşî, Kuss b. Saide gibi şahısların irat ettikleri şiirlerinde bile ismi geçmiştir. Amr b. Nufeyl, Varaka b. Nevfel ve Uskelân el- Hümeyrî gibi kimselerin de onun geleceğinden haberleri vardır. Yahudi bilginleri arasında bilhassa Tubbâ'nın arkadaşı olan Yahudi bilginlerinden Şamûlde müteaddid defa Resûllullah'ın geleceğini söylemiştir. Onlardan İbn Selâm, Beni Sa'ye, İbn Yamin, Muhayrîk, Ka'b gibi İslamiyeti kabul eden zevât da Tevrat ve İncil'de son peygamber hakkındaki haberleri gördüklerini söylemişlerdir. Buheyra (Bahîrâ), Nastura, Değatır, Şamın uskufu, Cârut, Selmân, Necaşî, Necrân'ın uskufları ve Nasrânî âlimleri hep O'ndan bahsetmişler ve evsafını Tevrat ve İncil'de gördüklerini açıklamışlardır.[46]

Ehl-i kitabın Hz. Peygamberin gelişinden haberdar oluşu ile ilgili zikrettiğimiz bütün bu rivayetleri, İbn Asâkir'in es-Sîretü'n-Nebeviyye isimli eserinde "İhbârü'l-ehbârü bi'n-nübüvveti ve'r-ruhbânu ve mâ yüzkiru min emrihi ani'l-ulemâi ve'l-kühhân" başlığı altında bulmak münkündür. [47] Ehl-i kitabın ilmine dair kaynaklarda yer alan bu rivayetleri farklı farklı kaynaklardan aktardı isek de İbn Asâkir'in topluca bu rivayetleri aktarmış olduğu bu bölüm, araştırmacılar açısından değer taşımaktadır.

---

[46] Kadı İyaz, *eş-Şifâ,* 455-457.
[47] İbn Asâkir, a.g.e, III, 235- 269.

IX. asırda yaşamış, Hıristiyan iken ihtida ederek Müslüman olmuş Ali b. Rabben et-Taberî'nin,[48] Müslüman olduktan sonra İslam'ın hak din, Kur'an'ın Allah (c.c) kelamı ve Hz. Muhammed'in son peygamber olduğunu, özellikle Tevrat ve İnciller'de Hz. Peygamber'in gönderileceğine dair yalnızca işaretlerin olmadığını bilakis açıkça gönderileceği yönünde ifadelerin bulunduğunu ispatlamak için yazmış olduğu ed-Din ve'd-Devle isimli eserindeki, İşaya kitabında yer alan "Sultanlığı onun kürek kemikleri üzerindedir"[49] ifadesi ile ilgili yorumları konumuz açısından ayrıca önem taşımaktadır. Çünkü Ali b. Rabben et-Taberî'ye göre, Tevrat'ın İşaya kitabında yer alan ifade, "Çünkü bize bir çocuk doğdu, bize bir oğul verildi. Sultanlığı onun kürek kemikleri üzerindedir"[50] şeklindedir. Ali b. Rabben et-Taberî, "Sultanlığı onun kürek kemikleri üzerindedir" ifadesinin İbranîce ve Süryanîce metinlerinde sarahaten "kürek kemiği üzerinde nübüvvet alameti vardır" şeklinde yer aldığını ayrıca ifade etmektedir.[51]

Ali b. Rabben'in, ed-Dîn ve'd-Devle fî İsbâti Nübüvveti'n-Nebî Muhammed isimli eserinin "Nübüvvetü İşaya Alâ'n-Nebiyyi Sallallahu Aleyhi Vesellem" başlığının altında Tevrat'ın İşaya kitabının beşinci faslında geçen bu ifadeleri A'râf sûresindeki 157. ayet[52] ile ilişkilendirmesi dikkate şayandır.

Ehl-i İslam arasında Peygamberimizin bu sıfatı ile ma'ruf olduğu ve bunun Ahzab sûresindeki 40. ayette geçen "peygamberlerin sonuncusu" ifadesi ile delillendirildiği bilgisine de yer vermektedir.[53] Bu konu ile ilgili olarak

---

[48] Ali b. Rabben et-Taberî'nin önceden Hıristiyan olduğu ed-Din ve'd-Devle isimli eserinin 98. sayfasında bizzat kendisi tarafından ifade edilmiştir.
[49] İşaya 9/6.
[50] İşaya 9/6.
[51] Ali b. Rabben, *ed-Din ve'd-Devle,* 146-147.
[52] Onlar ki yanlarında Tevrat ve İncil'de yazılı bulacakları o resûle, o ümmî peygambere tabi olurlar.
[53] Ali b. Rabben, a.g.e, 147.

ilahî kitaplarda yer alan Peygamberimizin isimlerine dair rivayetleri İslamî kaynaklarda da bulmak mümkündür. Bu bağlamda "sultanlığı kürek kemikleri üzerindedir" ifadesi Tevrat ve İncil'de geçtiği şekline benzer bir şekilde İslamî kaynaklarda da yer almıştır. Peygamberimizin isimleri arasında "sultan" ismine de yer verilmiştir. Ve "sultan" ismi ile "hâtemü'n-nübüvve" isimleri yer yer yan yana zikredilmiştir.[54]

Ayrıca Ali b. Rabben et-Taberî, rahip Bahîrâ isimli papazın "mev'ûd nebî" olarak bir peygamberi beklediğini, Suriye şehrindeki Busrâ'da ikamet ettiği sırada beklediği bu "hâtemü'n-nebiyyîn" in ticarî bir seyahat vesilesiyle amcası ve kervandaki diğer kimseler ile gelmesi üzerine bu peygamber hakkında bildiklerini doğrulamak için gelen çocuğa sorular sorduğunu aktarır. Çocuğun sorulara uygun cevaplar vermesi üzerine rahibin önce çocuğun gözlerinin içine, sonra da sırtına baktığını ve orada "hâtemü'n-nübüvve"yi gördüğünü, bunun üzerine amcasına bu çocuğu, ondaki alametleri daha önce babalarından, kitaplarından ve rivayetlerden öğrenmiş olan yahudilerden korumasını tenbih ettiğini zikreder. Çünkü beklenilen peygamberden haberi olan yahudiler de rahip gibi hâtemü'n-nübüvveden haberdardırlar.[55]

Ali b. Rabben'in aktarmış olduğu rivayetler, kral peygamberleri olan bir kavme indirilmiş, gönderilecek son nebîden bahseden ifadelerin kitaplarında nasıl yer aldığını göstermesi, yahudi âlimlerin son peygamberin nübüvvet mührü olarak anılan alametinden haberdar olduğunu aktarması ve bunu aslî dillerinden çeviri ile bizlere sunması bakımından gayet önem arz etmektedir.

Buraya kadar zikrettiğimiz rivayetlerin farklı dinlerin kendi beklentileri doğrultusunda yorumlanmaları gayet mümkün ve doğaldır. Bu rivayetler, bizim için nübüvvet mührüne dair ehl-i kitabın bilgisini ve bu bilginin Pey-

---

[54] Mercânî, a.g.e, II, 693-695.
[55] Ali b. Rabben, a.g.e, 147.

gamberimizin gelişi ile zuhur ettiği inancını doğurmaktaysa da ehl-i kitap için Peygamberimizin varlığını kabul etmemeleri sebebiyle kurtarıcının geleceği yönündeki bekleyiş devam etmektedir.

D. Selmân-ı Fârisî'nin Nübüvvet Mührünü Görerek Müslüman Olması Meselesi

Önceleri Zerdüşt dinine mensup iken sonraları Hıristiyanlığı benimseyen ve Hıristiyan bir papazın tavsiyesi ile İbrahîm peygamberin dini üzerine gönderilecek Arapların bölgesinde zuhur edecek bir peygamberden haberi olan Selmân-ı Fârisî[56] (r.a) hakkındaki meşhur rivayet, "nübüvvet mührünün" kitap ehlince bilindiğinin ve bu mühre sahip bir peygamberin geleceğinden haberdar olduklarının işaretlerindendir.

Önceleri İran'ın resmî dini olan Zerdüştlüğe mensup iken sonraları Isfahan'da bulunan bir Hıristiyan papazın vesilesiyle Hıristiyanlığı benimseyen Selmân-ı Fârisî, bu papazın ölmeden önce yaptığı tavsiye ile Musul'daki bir başka rahibin yanına ve Musul'daki rahibin de tavsiyesi ile Nusaybin'e, Nusaybin'deki rahibin de tavsiyesi ile Ammûriye'ye varır. Ammûriye'deki rahibin de hizmetinde bulunur ve en son olarak bu rahip ölüm döşeğinde iken kendisine İbrahîm peygamberin dini üzere gelecek olan son peygamberden ve bu peygamberin Arapların bölgesinden zuhur edeceğinden bahseder. [57] Ayrıca ehl-i kitap tarafından son peygamberin alametleri arasında olduğu bilinen bir takım özelliklerden bahseder. Bu peygamberin özellikleri olarak iki kürek kemiği arasında olan "nübüvvet mührün" den tanınacağını, hediye kabul ettiğini ancak sadaka kabul etmediğini, peygamber olduktan sonra doğduğu topraklardan çıkarılacağını, hurmalık bir bölgeye hicret edeceğini

---

[56] Selmân-ı Fârisî hakkında daha geniş bilgi için Bkz., İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe,* III, 118-119; İmam Mâlik, *Muvatta,* I, 267.
[57] İbn İshâk, a.g.e, 68, 69; İbn Hişâm, a.g.e, I, 175-176.

haber verir. Rahipten bunları duyan Selmân-ı Fârisî (r.a) Arabistan'a doğru yola çıkar. Ancak bu yolculukta kendisine yol göstermesi için anlaştığı Arap tüccar tarafından kandırılır. Ve Şam'la Medine arasında bulunan ticaret kervanlarının uğrak yerlerinden biri olan Vâdi'l-kurâ isimli yahudî yerleşim yerindeki bir yahudîye köle olarak satılır.

Selmân-ı Fârisî (r.a) bir iş nedeniyle gittiği Medine'de, Hıristiyan rahip tarafından kendisine hurmalık bir bölgeye hicret edeceği söylenilen son peygamberin bu şehre hicret ettiğini öğrendiğinde son peygamberin yanına giderek rahipten öğrendiği bilgileri sınamıştır, bilgilerinin doğruluğunu görerek Müslüman olmuştur.[58]

Rahipten aldığı bilgileri sınaması hususunda Ahmed b. Hanbel'in Müsnedi'nde açık ifadeler vardır. Selmân-ı Fârisî Hz. Peygamber hakkında rahiplerden duyduğu "sadaka kabul etmez, hediye kabul eder" sözünü Hz. Peygamber'e yaş hurma götürerek denemeye çalışmıştır. Peygamberimizin "Bu nedir?" sorusuna, "sadakadır" diye cevap verdiğinde Peygamberimizin elini hurmaya uzatmadığını ashabını yemeleri için çağırdığını görmüştür. Sonrasında tekrar hurma getirip Peygamberimize takdim etmiştir. Peygamberimizin aynı soruyu tekrar etmesine, "hediye" şeklinde cevap vermiş ve hediye olan hurmaya Peygamberimizin elinin uzandığına şahit olmuştur. Bundan sonra rahiplerden duymuş olduğu "nübüvvet mührü"nü görmek istemiş Peygamberimizin bizzat sırtını açarak mührü kendisine göstermesi ile mutmain olarak Müslüman olmaya karar vermiş ve kelime-i şehadet getirmiştir.[59] Olayı bu şekilde ayrıntıları ile aktaran Ahmed b. Hanbel bu rivayeti farklı râviler kanalıyla dört ayrı hadis ile aktarmıştır. [60]

---

[58] İbn İshâk, a.g.e, 68, 69; İbn Hişâm, a.g.e, I, 177; Beyhakî, a.g.e, II, 82-91, 95, 97; Süheylî, *er-Ravdu'l-Ünüf,* I, 408-415; Zehebî, *Tarîhu'l-İslam*, I, 95-102.
[59] Zürkânî, *Şerhu'l-Mevâhibi'l-Ledünniye,* I, 289.
[60] Ahmed b. Hanbel, V, 354, 438, 441-444.

Ayrıca Mevâhib şarihi de eski kitapların âlimlerinin Hz. Peygamberin alametleri arasında sayılan nübüvvet mührünü bildiklerini söyleyerek bu hususta Selmân-ı Fârisi Hazretlerinin öğrendiklerini Peygamberimizin önce haline sonra sırtına bakarak gözlemlediğini zikretmektedir.[61]

Hem ehl-i kitabın kendi kaynaklarında hem de bizim öz kaynaklarımızda ehl-i kitab mensubu iken Hz. Peygamberin alametlerinden haberdar olan kimselerin rivayetleri yer almıştır. Bu rivayetlerin gerek hadis kaynaklarımızda gerek siyer kaynaklarımızda yer alması ve ehl-i kitabın bu husustaki şahitlikleri değerlendirilmeye tabi tutulması gereken geniş bir yelpazeye sahiptir. Gerek Yahudilerden Mekke ahalisi ile yaşayan bir Yahudinin birçok şeyden habersiz Kureyşlilere son nebiyi alametleriyle haber verişi, gerek farklı devlet liderlerinin varlığından ve geleceğinden haberdar oldukları nebiyi müjdelemeleri gerekse kilisede hizmet ehli iken rahiplerden son nebiye dair aldığı duyumlar ile hareket edip İslam ile buluşan Selmân-ı Fârisî'nin rivayetleri farklı içerikler taşımaktadırlar. Rivayetlerdeki bu çeşitlilik nübüvvet mührünün gerçekliğinin kuvvet kazanmasını sağlamaktadır.

---

[61] Zürkânî, *Şerhu'l-Mevâhib,* I, 289.

– İKİNCİ BÖLÜM –

HADİS KAYNAKLARINDAKİ "NÜBÜVVET MÜHRÜ" RİVAYETLERİNİN TAHLİLİ

Hz. Peygambere isnad edilen yani merfû olan hadislere baktığımızda nübüvvet mührü hakkında Peygamberimizin beyan ettiği, delil teşkil edecek bir ifadeyi hadisler içerisinde bulamamaktayız. Öte yandan muhtelif zamanlarda, muhtelif kimselerin farklı hadiseler sebebiyle Peygamberimizin sırtında yer aldığı rivayet edilen ve nübüvvet mührü diye nitelenen ben ile karşılaştıklarını ifade ettikleri rivayetlerin klasik hadis kaynaklarımızda yer aldığını görüyoruz.

Genellikle hadis kitaplarının şemâil ve menâkıb bâblarında yer alan rivayetleri nübüvvet mührünün tarihî gerçekliğini anlamamızda taşıdığı önem bakımından sened ve metin yönleriyle değerlendirmeye tabi tutacağız. Ancak İslam Tarihi kaynakları açısından nübüvvet mührünü ele aldığımız ve araştırmalarımızı tarih açısından gerçekleştirdiğimiz bu çalışmamız içerisinde hadislerin tetkiki elbette mevzuumuza kaynaklık teşkil edecek boyutlarda olacaktır.

Senet ve Metin Tenkidi Açısından Nübüvvet Mührü ile İlgili Hadisler

Abdurrahman b. Yûnus, Hâtim b. İsmail'den o da Ca'd'dan rivayetle şöyle demiştir: "Ben Sâib b. Yezîd'den işittim şöyle diyordu: Teyzem beni Peygamber'in (s.a.v) yanına götürdü de: Yâ Resûlullah! Benim kız kardeşimin bu oğlu ayağından rahatsızdır, dedi. Resûlullah başımı eli ile sıvazladı ve bana bereket duası etti. Sonra abdest suyundan içtim. Sonra sırtının arkasında dikeldim ve iki omzu arasında gerdek çadırının büyük düğmeleri - yahud keklik yumurtası - gibi (zirru'l-hacele) peygamberlik mührünü gördüm."[62]

Buhârî, Tirmizî ve Müslim hadislerinde aynı senedin kullanıldığı görülmektedir. Tirmizî hadisin akabinde hadisin hasen, sahîh, garîb olduğunu ifade etmiş ve ziyade de bulunmuştur. Demiştir ki: "ez-Zirru, beyazlık" demektir.[63] Ancak burada metindeki ifadelerin üzerinde durmaksızın nübüvvet mührü ile ilgili yer verilen hadislerin sıhhatleri hakkında kullanılan ifadeler bizi ilgilendirmektedir. Metin tahlili başlığı altında metinde yer alan ifadeler ve bu ifadelere verilen manalar ayrıca incelenecektir. Burada Tirmîzî'nin hadisi hasen, sahîh, garîb olarak nitelendirmesi önem arz etmektedir.[64] Buhârî ise vudû' kitabına bir bâb açarak hadise yer vermiştir.[65] Çünkü olay peygamberimizin abdesti bağlamında gerçekleşmektedir.

Mahmûd Sâmî Bek, Şemâil-i Şerif şerhinde yukarıda zikretmiş olduğumuz hadisin ravilerinden Hâtim b. İsmaîl'in Benî Abdiddâr'ın mevlâsı olduğunu belirmiş ve hakkında sîka ifadesine yer vermiştir. Ca'd b. Abdurrah-

---

[62] Buhârî, *Vudû'* 40; Müslim, *Fedâil* 111; Tirmizî, *Menâkıb* 11.
[63] Tirmizî, *Menâkıb* 11.
[64] Tirmizî, *Menâkıb* 11.
[65] Buhârî, *Vudû'*40.

man'dan Şeyhân'ın rivayette bulunduğunu söylemiştir. Sâib b. Yezîd'in ise hicretin ikinci senesinde doğmuş, çocuk sahabî olduğunu eklemiştir.[66]

Ayrıca Aynî, Kitabu'l-Menâkıb'te hadisin şerhine yer verirken İbn Ubeydullah'ın "el-hacele" kelimesini atın iki gözü arasındaki beyazlıklardan bir beyazlıktır" diye açıkladığını, İbrahim b. Hamza'nın ise bu beyazlığın büyüklüğü ile ilgili bilgi verirken "düğme büyüklüğünde" diye tarif ettiğini aktarır.[67] İbrahim b. Hamza, Buhârî'nin hadis aldığı şeyhlerindendir.[68] Aynî hadisin sonuna "sahîhdir" şeklinde bir şerh düşmüştür.

Eyyûb b. Câbir Simâk'tan, Simâk ise Câbir b. Semûre'den rivâyet etmiştir: Resûlullah'ın mührü yani iki omzu (küreği) arasındaki kırmızı et parçası güvercinin alnındaki beyazlık gibidir. Tirmizî dedi ki: Bu hadis hasen sahîhtir. [69]

Müslim "Bâbu İsbâtı hâtemû'n-nübüvve ve sıfatihi ve mahallehu min cesedihi (s.a.v)" isimli bâbta, Câbir b. Semure rivayetine yer verir.

(…) Bize Muhammed b. Müsennâ rivayet etti. Dedi ki bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. Bize Şu'be, Simâk'dan rivayet etti. Dedi ki Câbir b. Semûre'yi dinledim. Ben Resûlullah'ın iki omzu arasındaki nübüvvet mührünü tıpkı güvercin yumurtası gibi bir mühür şeklinde gördüm. Rengi de kendi bedeninin rengine yakındı. [70]

Ebû Kâmil Hammâd'dan (yani İbn Zeyd) Hammâd Süveyd b. Saîd'den, Saîd Ali b. Müshir'den, her iki râvi ise Âsım el-Ahvel'den rivayette bulunmuştur. Bana Hamid b. Ömer el-Bekrâvî dahi rivayet etti. Lâfız onundur. Dedi ki: Bize Âsım, Abdullah b. Serciş'den rivayet etti. Dedi ki: Peygamberi

[66] Mahmûd Sâmî Bek, *el-Muhtasar Fî'ş-Şemâili'l-Muhammediyye ve Şerhuhâ*, 53.
[67] Aynî, *Umdetü'l-Karî,* XVI, 141.
[68] Aynî, a.g.e, XVI, 142.
[69] Tirmizî, *Menâkıb* 11.
[70] Müslim, *Fedâil* 110.

gördüm. Onunla ekmek ve et yedim. (Yahut tirit yedim, demiş). Râvi demiş ki ona: Peygamber senin için istiğfar etti mi? diye sordum. "Evet! Senin için de, dedi." Sonra şu ayeti okudu: " Günahın için istiğfar et! Erkek ve kadın mü'minler için de."[71] Abdullah dedi ki: Sonra arka tarafına dolandım. Ve iki omzunun arasındaki nübüvvet mührüne baktım. Sol küreğinin başında parmakları bir araya getirilmiş el gibi. Üzerinde siğiller vardı.[72]

Süyutî bu hadisi el-Hasaîs'ine almış ve akabinde şöyle bir rivayete de yer vermiştir. Ebî Zeyd (r.a)'den rivayetle: Resûlullah bana dedi ki "yaklaş, sırtımı meshle. Yaklaştım, sırtını meshledim ve parmaklarımı hâtimin üstüne koydum. Ona denildi: "Hâtim nedir? "Etrafı kıllarla çevrili omuzların arasındadır" diye cevap verdi.

Süyutî'nin aktarmış olduğu bu kısım Müslim'in Fedâil kısmında aktardığı hadisin devamında mevcut değildir. Ancak Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde bu bölüm mevcuttur.[73]

Bize Yahya b. Eyyûb ve Kuteybe b. Saîd ve Ali b. Hucr da rivayet ettiler. Dediler ki: Bize İsmail (yani İbn Ca'fer) rivayet etti. Bana Kâsım b. Zekeriyya dahi rivayet etti. Dedi ki: Bize Hâlid b. Mahled rivayet etti. Dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl rivayet etti. Her iki râvi Rabîa'dan (yani İbn Ebî Abdirrahman'dan) o da Enes b. Mâlik'den naklen Mâlik b. Enes'in hadisi gibi rivayette bulunmuşlardır. Bunların hadislerinde "kırmızıya çalar beyazdı" ziyadesi vardır. [74]

Şeybân b. Ferrûh Hammad b. Seleme'den, Hammad b. Seleme Sâbit b. el-Bünânî'den ve o da Enes b. Mâlik'den rivayet etmiştir ki: Ona Cibril aleyhissselam geldi. O çocuklar ile oynuyordu. Onu aldı. Yere yanı üzere yatırdı.

---

[71] Muhammed, 47/19.
[72] Ahmed b. Hanbel, V, 83; Müslim, *Fedâil* 112; Suyûtî, a.g.e, 49-50.
[73] Ahmed b. Hanbel, V, 77; Tirmîzî, *Şemâil* 44.
[74] Müslim, *Fedâil* 113.

Kalbini yardı. Kalbini çıkardı. Kalbinden bir kan pıhtısı çıkardı. Ve dedi ki: “Bu şeytanın sendeki nasibidir.” Sonra zemzem dolu altın bir tasın içinde onu yıkadı. Sonra doldurdu. Doldurunca yerine geri koydu. Çocuklar annelerine gittiler. “Muhammed öldürüldü” dediler. Onlar (Peygamberimizi) benzi solmuş bir şekilde buldular. Rivayetin içinde nübüvvet mührüne dair açık bri ifade yer almamıştır ancak Enes b. Mâlik, bu rivayetin sonunda “Göğsündeki yara izini ben görürdüm” diye bir ifade eklemesi yapmıştır.[75] Rivayet sened bakımından bir sıkıntı taşımasa da metin bakımından tahlil edilmesi gerekmektedir.

“Rasûlullah (s.a.v.) ne dikkat çekecek kadar uzun ne de göze batacak şekilde kısa idi. Halkın orta boylusu idi, saçları ne kıvırcık olup ne de sarkık idi; orta kıvırcıklıkta idi. Tıknaz değildi, yüzü de yuvarlak idi. Rengi kırmızıya çalan bir beyazlıktaydı. El ve ayakları dolgundu, yürüdüğünde yokuştan iner gibi hızlıca yürürdü, bir tarafa döndüğünde vücuduyla dönerdi, iki kürek kemiği arasında Peygamberlik mührü vardı. Peygamberlerin sonuncusu idi. İnsanların en cömerdi idi. İnsanların kalbi en rahat olanı idi. Lehçesi en doğru tabiatı en yumuşak ve insanlarla muaşereti en ikramlı olanıydı. O’nu ansızın gören ondan korkardı. O’nunla beraber olan onu severdi. O’nu anlatmaya çalışan anlatmaktan aciz kalınca ne O’ndan önce ne de O’ndan sonra bir benzerini görmedim” derdi. Tirmîzî: Bu hadis “hasen garibtir. Senedi muttasıl değildir.” demiştir.[76]

Nübüvvet mührü ile ilgili hadisler Ahmed b. Hanbel’in Müsned isimli eserinde çok sayıda hadis rivayeti ile yer almıştır. Bunlardan bir tanesi şöyledir:

İbn Ömer ve’s-Selmâ Utbe b. Abd es-Sülemî’den rivayet etmiştir. Adamın biri sordu senin işinin evveli nasıldı ya Resûlullah? Dedi ki: Ben Benî

---

[75] Müslim, *İmân* 260-262.
[76] Tirmîzî, *Menâkıb* 9.

Sa'd b. Bekr içerisinde idim. Ben onların çocukları ile birlikte iken dışarı çıktık. Kartal görünümlü iki beyaz kuş geldi. Onlardan biri diğerine dedi: O, O mudur? Diğeri evet dedi. Ağzını açar açmaz beni kaptı. Sonra beni yanım üzere yere yatırdı. Karnımı yardı. Kalbimi çıkardı. Kalbimi de yardı. Siyah bir kan pıhtısı çıkardı. Onlardan biri diğerine: Bana kar suyu getir! dedi onunla yıkadı. Sonra soğuk su istedi onunla da kalbimi yıkadı. Sonra kalbime sekineti doldurdu. Sonra hâtemü'n-nübüvve ile mühürledi.[77]

Utbe b. Abd es-Sülemî'nin senedinde yer alan Bakıyye, hakkında hem müsbet hem de menfî görüşlerin bulunduğu bir râvîdir. Kendisi cerh edilmiştir. Onun tedlis yaptığı, ferd ve münker olan rivayetleri bulunduğu muhaddisler tarafından dile getirilmiştir.[78] Hadisin sahabî ravisi olan Utbe b. Abd es-Sülemî'nin Müsned'de yer alan hadis rivayetinin sonunda zamirin merciî belirtilmeksizin "onun üzerini nübüvvet mührüyle mühürledi" (ve hâteme aleyhi bihâtemi'n-nübüvveti) ifadesi mevcuttur. Şakku's-sadr hadisesi rivayetlerinin genelinde şakk yahut şerh ameliyesinin göğüs bölgesinin yarılmasıyla gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Nübüvvet mührünün bu bölgeye vurulmuş olduğu ifadeleri de bu rivayetler içerisinde yer almaktadır. Ancak nübüvvet mührünün sırt bölgesinde, kürek kemikleri arasında olduğunu kabul eden genel görüşe, bu rivayetler ters düşmektedir. Bu sebeple şakku's-sadr olayı bağlamında Hz. Peygamberin kürek kemikleri arasına mührün vurulduğunu söylemek bu nedenle makul olmayacaktır. Bu bahis diğer bölümde ele alınacağı için burada bu kadarıyla iktifa etmek istiyoruz. Kâdî İyâz'ın Şifâ'sında rastlayıp hadis kitaplarında bulamadığımız ilginç bir rivayeti de burada aktarmak istiyoruz. Müzenî, Cabir b. Abdullah'tan şöyle ri-

[77] Ahmed b. Hanbel, IV, 185.
[78] Zehebî, *Mîzân,* I, 331-335.

vayet etmiştir: Peygamber sallallahu aleyhi vessellem beni devesinin arkasına aldı, nübüvvet mührünü ağzıma aldım. Bana misk gibi kokuyordu.[79]

Rivayetin ismi zikredilen sahabî ravisi Cabir b. Abdullah'tan sonra rivayet zincirinden düşenlerin olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Müzenî, İmam Şafii'nin talebelerindendir. Nesebi, Ebû İbrahim İbn İsmaîl b. Yahyâ b. İsmail el-Muzenî'dir. Şafiî fıkhında müctehiddir. h. 175/ m. 797 yılında doğmuştur. Bu da sahabî neslinden sonra rivayet zincirinde düşüklük olduğunun göstergesidir. [80]

Buhârî, *el-Câmî'u's-Sahîh*'in "Kitâbu'l-Menâkıb" bölümünde Alâmâtü'n-nübüvve fi'l-İslam ismini verdiği başlık altında hacimli bir şekilde konuyla ilgili olarak elliden fazla rivayet kaydetmiştir.

Mevlana Şiblî, Asr-ı Saadet isimli eserinde hadis kaynaklarında yer alan çeşitli rivayetlerin olduğundan bahsederek, "Doğru ve sağlam bütün rivayetlerin tedkikinden peygamberlik mührünün siyah benlerden müteşekkil, üzeri kıllı büyük bir ben olduğu anlaşılıyor" ifadelerine yer verir. Öte yandan bazı rivayetlerde yer alan nübüvvet mührünün üzerinde şehadet kelimesinin yazılı olduğu iddiasını tamamıyla esassız sayar. Hadisçilerin hadd-i zâtında bu rivayetleri teyid ve tasdik etmediklerini de ekler. Bu gibi sözleri zayıf ve bâtıl addeder. Resûl-i Ekrem'in mektupları mühürlemek için kazdırdığı mühürün üzerinde şehadet kelimesinin yazılı olduğunu birçoklarının bu mühür ile sırtındaki beni karıştırdıklarını iddia eder. [81]

Hadis kaynaklarından Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde Ebû Rimse hadis başlığının altında da bir rivayet mevcuttur. Ebû Rimse, Teymu'r-Rebâb kabilesindendir. Rivayetlerden tabip ve cerrah olduğunu anladığımız Ebû Rimse, Müslüman olduktan sonra kendisi gibi tabip olan babası ile Pey-

---

[79] Kâdî İyâz, a.g.e, 107.
[80] Kâdî İyâz, a.g.e, 107.
[81] Mevlana Şiblî, a.g.e, (Uyarlayan Osman Zeki Mollamehmedoğlu), II, 7.

gamberimize gelmiştir. Güvercin yumurtası büyüklüğünde omuzları arasında yağ kistine benzettiği bir parça görmüş ve cerrahî bir müdahale ile o kisti almak istemiştir. Peygamberimizle aralarında geçen konuşmadan Peygamberimizin bu teklifi reddettiğini ve "sen tabip değil refîksin, tabip ise onu yaratan Allah'tır." diyerek mukabelede bulunduğunu öğrenmekteyiz.[82] Tirmizî, Ebû Rimse et-Teymî'nin asıl adının Habîb b. Hayyân yahut Rifâ'a b. Yesribî olduğunu söyler.[83]

Ebû Davud da Ebû Rimse hadisine Sünen'inde yer vermekte rivayeti metin bakımından değişiklik olmaksızın aktarmaktadır.[84] Bu rivayetin az çok benzerinde Benî Âmir kabilesine mensup bir başka tabip Hz. Peygambere gelerek sırtındaki "hâtim" i görmüştür. Kendisinin Arapların en iyi doktoru olduğunu ve bu beni tedavi etmek istediğini söylemiştir. Bunun üzerine Peygamberimiz bu teklifi de kabul etmemiştir.[85] Rivayetin devamında Peygamberimizin bu adamdan karşıdaki hurma dalını yanına çağırmasını istediği adamın da bu isteğe riayet ederek ağacı yanına çağırdığı ve ağacın adamın yanına gelerek geri döndüğü bilgisi de Peygamberimizin gösterdiği bir mucize olarak yer almaktadır.[86] Rivayet el-Hasâis'de de yer almaktadır ancak bu rivayetin içinde Benî Âmir'den bir adamın gelip Peygamberimizi tedavi etmek istemesinden bahsedilirken nübüvvet mührü ifadesinin rivayetin içinde yer almadığı görülmektedir. Ağacı çağırması ve ağacın geriye gitmesi mucizesi de rivayette yer alır. Ancak nübüvvet mühründen bahseden bir içeriğe Suyûtî yer vermemiştir.[87] Bu rivayetin mevcudiyeti bize, farklı kaynaklarda farklı içerikte hadisin aktarımı olduğunu göstermektedir. Bu da metinler arasında eksiklik yahut fazlalık olduğunu akla getirmektedir.

---

[82] Ahmed b. Hanbel, II, 227-228; Beyhakî, a.g.e, I, 265.
[83] Tirmizî, *Edeb* 48.
[84] Ebû *Dâvud, Teraccül* 18.
[85] Taberî, *Târih,* II, 297.
[86] Taberî, a.g.e, II, 297.
[87] Suyûtî, a.g.e, 91.

Hz. Peygamber'in nübüvvet mührü ile ilgili olarak en bilindik rivayetlerden biri olan ancak sadece İmam Tirmîzî'nin Sünen'inde bulunan rahip Bahîrâ hadisesini ele almak için burada metni aynıyla aktarmakta fayda görüyoruz.

Ebû Musa el-Eş'arî (r.a.)'den gelen rivayete göre şöyle demiştir: Ebû Tâlib ticaret için Şam'a doğru yola çıktı. Peygamber (s.a.v)'de Kureyş'in ileri gelenleriyle birlikte çıkmıştı. Rahib Buheyra'nın (veya Bahira) yakınına vardıklarında Ebû Tâlib konaklamak için develerin palanlarını çözmüştür. Önceleri o Rahib bu kervandaki insanların yanına çıkmazdı ve ilgilenmezdi bu sefer bu kervanda bulunan kimselerin yanına çıkıp aralarında gezinmeye başladı. Peygamber (s.a.v)'in yanına gelince O'nun elini tutarak: "Bu âlemlerin efendisidir. Bu âlemlerin efendisidir. Allah, bunu âlemlere rahmet olarak gönderecektir" dedi. Kureyş'in ileri gelenleri "nereden biliyorsun" dediler. Rahib, şu karşılığı verdi: Siz tepeyi aştığınız zaman secdeye kapanmadık ne bir ağaç ne de taş kalmamıştır. Bunlar ancak peygamber olacak kimselere secde ederler. Onun iki kürek kemiği arasındaki bir meyve büyüklüğündeki peygamberlik mühründen de tanıdım. Sonra dönüp onlar için yemek hazırladı. Yemeği kendilerine getirdiğinde Resûlullah (s.a.v.) develerin ve eşyaların yanında bulunuyordu. Rahib ona haber gönderiniz o da gelsin dedi. Rasûlullah (s.a.v.)'de kendisini gölgelendiren bir bulut üzerinde olduğu halde çıkageldi. Bir ağacın gölgesi altında oturan o kalabalığın yanına gelip oturunca ağacın gölgesi onun üzerine doğru eğilmişti. Rahib: "Bakınız ağacın gölgesi onun üzerine eğildi" dedi. Rahib, onların arasında dolaşırken; Şam tarafına Rumlar diyarına götürmemelerini istemekte idi. Çünkü Rumlar O'nu tanırlarsa öldürebilirlerdi. Rahib burada iken Rumlardan yedi kişi geldi. Rahib onları karşıladı ve geliş sebebiniz nedir? diye sordu. Onlar da dediler ki: Şu gelmesi beklenen peygamber bu aylarda çıkacaktır diye geldik. Adam gönderilmedik hiçbir yol ve yön kalmadı Biz de haber aldık ve senin bu bölgene gönderildik. Rahib: Arkanızda sizden daha çok bilgi sahibi, hayırlı bir kimse var mı

diye sordu. Onlar da: “Senin bulunduğun bu bölgede onun olabileceği bildirildi” dediler. Rahib: Allah’ın yapacağı bir işi insanlardan birilerinin engelleyebileceğini ve buna güçlerinin yetip yetmeyeceğini sordu. Hayır diye cevap verdiler.” Sonra o Rahibin bilgi ve otoritesini kabul edip oradan ayrıldılar. Rahib: Kureyşlilere, Allah için söyleyiniz bu çocuğun velisi kimdir? dedi. Dediler ki: Ebû Tâlib’tir. Rahibin ısrarlı hareketine bakarak Ebû Tâlib, peygamberi götürmekten vazgeçip Ebû Bekir ve Bilâl ile geri gönderdi. Rahib, Peygamber ve beraberindekilere azık olarak pasta ve zeytinyağı verdi.[88]

Tirmizî bu hadis hakkında “hasen garibtir” demiştir.

Zehebî, Tarîhu’l-İslam’ında etraflıca İbn İshâk’tan gelen rivayet çerçevesinde Rahip Bahîrâ hadisine yer vermiştir.[89] Ancak hadisin “onunla beraber Ebû Bekr ve Bilâl’i gönderdi” ifadesi sebebiyle münker olduğunu söylemiştir.[90]

İbn Kesîr rivayeti zikrettikten sonra hadiste, birtakım garabetlerin mevcut olduğundan bahseder. Olayı Ebû Musa el-Eş’arî’nin görmesinin mümkün olmadığını ve hadiseyi kimden duyduğunu da söylemediğini, bulutun gölgelemesi kısmının sahîh olmadığını, Hz. Ebû Bekr ile Hz. Bilâl’in yaşça yakın oluşlarını ve küçük yaşta bulunmalarını dile getirir.[91]

Hadisleri hem sened hem metin bakımından tekrar bir bütün halinde gözden geçirdiğimizde Hz. Peygamberin kendi ağzından bu yönde “nübüvvet mührü” şeklinde bir ibarenin çıkmadığını müşahede ederiz. Ancak hadis ravilerinin kendi müşahedelerini aktardıkları birçok hadis ile karşılaşmaktayız.

---

[88] Tirmizî, *Menâkıb* 3; İbn Kesîr, a.g.e, III, 70-72.
[89] Zehebî, *Tarîhu’l-İslam,* I, 57-60.
[90] Zehebî, a.g.e, I, 57.
[91] İbn Kesîr, a.g.e, III, 73.

Bu hadisler; Buhârî, Müslim, Tirmîzi ve Ahmed b. Hanbel gibi hadis otoritelerinin ehl-i sünnetçe kabul görmüş kitaplarında yer edinmişlerdir. Ancak bu yer ediniş ifadelerin bazılarında garipliklerin olmasına mani değildir elbette. Burada kat'i bir kanaat belirtmek çok da makul olmayacaktır.

Rivayetler ve değerlendirmeleri ışığında iki görüşü yani kabul ve red görüşlerini benimseyenlerin olabileceği açıktır. Bizim bu bağlamdaki görüşümüz ise nübüvvet mührünün rivayetlerde açık ifadeler ile yer almış olması ve Hz. Peygamber ifade etmemiş olsa bile yakınlarından görenlerin ve tarif ederek rivayet edenlerin varlığı sebebiyle hakikatinin olduğu yönündedir.

– ÜÇÜNCÜ BÖLÜM –

KLASİK İSLAM TARİHİ KAYNAKLARINA GÖRE

NÜBÜVVET MÜHRÜ

Bu bölüm içerisinde hem nübüvvet mührünün ilgili tarih kaynaklarında nasıl zikredildiği, tasvirlerinin hangi ifadeler ile aktarıldığı hem de mezkûr benin nasıl ortaya çıktığı ve neye binaen nübüvvet mührü olarak adlandırıldığı üzerinde durulmaya çalışılacaktır. Öte yandan bu benin mucizevî yönlerinin varlığı ve bu algının etrafındaki naklî-aklî değerlendirmelerin yapılması konumuz dâhilindedir.

A. Nübüvvet Mührünün Rivayetlerde Yer Alan Özellikleri

"Nübüvvet mührü" Hz. Peygamberin kürek kemikleri arasında olduğu rivayet edilen ve normal insanlardakinden biraz daha büyük bir boyuta sahip olduğu tarif olunan bir benin siyer kaynaklarımızdaki isimlendirilmesidir. Siyer kaynaklarımızda, Hz. Peygamberin nübüvvetini ve nübüvvet özelliklerini ele alan delâil, şemâil ve hasâis türü eserlerde yer alan bilgiler ışığında nübüvvet mührünün özellikleri ile ilgili açıklayıcı bilgilere ulaşmak mümkündür.

Hadislerde olsun siyer kaynaklarında olsun nübüvvet mührü ile ilgili rivayetlerde nübüvvet mührünü görenlerin nerdeyse her birinin kendi müşahedesine uygun bir benzetmede bulunduğunu görmekteyiz.

Hz. Peygamberin siyer ve meğazisiyle ilgili en hacimli ve kapsamlı eserlerden biri olan *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd*'ın yazarı, Suyûtî'den şeyhimiz diye bahseden Şemseddin Şâmî, Hz. Peygamberin kürek kemikleri arasında yer alan mührün neye benzediği ile ilgili toplam yirmi bir rivayete yer vermiştir. Ve bu rivayetlerin birçoğunun kaynaklarını da belirtmiştir. Bu yönüyle çaplı bir araştırma ortaya koyan Şâmî, rivayetleri sıhhat bakımından tetkike tabi tutmamıştır.[92]

Şâmî'nin bu tasnifi, nübüvvet mührü hakkında kimin ne rivayete yer verdiğini göstermesi bakımından dikkate şayandır. Bu sebeple burada ayrı ayrı bu rivayetleri aktarmayı uygun görüyoruz. Araştırmacılar için derli toplu bir aktarım olması hasebiyle fayda sağlayacaktır.

Mana bakımından birbirine yakın olan ancak ifadelerinde ihtilaf bulunan bu yirmi bir rivayeti Şâmî şöyle sıralamaktadır:

Birincisi; Şeyhân'ın rivayetidir ki "zirru'l hacele" yani gerdek çadırı düğmesi şeklindedir. Şeyhân bunu Saib b.Yezîd'in rivayet ettiği hadis ile kitaplarına almışlardır.

İkincisi; İmam Müslim'in Serces'ten rivayet olunmuş hadisinde geçen "ke'lcümu" ifadesidir ki siğil manasına gelmektedir.

Üçüncüsü; Beyhakî ve İmam Müslim'in rivayet ettikleri Câbir b. Semûre rivayetinde yer alan benzetmedir ki "beydetü'l-hamâme" güvercin yumurtası ifadesidir.

Dördüncüsü; İmam Ahmed ve Tirmizî'nin rivayetlerinde yer alan "şe'ru'n müctemi' " çok sayıda toplanmış tüy manasına gelen ifadedir.

Beşincisi; İmam Ahmed ve Beyhakî'nin Ebû Rimse'den rivayetleridir ki "sil'atü" yağ kisti manasına gelmektedir.

---

[92] Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ,* II, 63-68.

Altıncısı; Tirmizî'nin Ebû Saîd el-Hudrî'den rivayet ettiği hadiste yer alan "bidatün nâşizetün" çıkıntılı et ifadesidir.

Yedincisi; İbn Hıbbân'ın Sahîh'inde İbn İshâk tariki ile geçen "bunduk" yani fındık ifadesidir. Üzerinde "Muhammed Resûlullah" yazdığını da Şâmî rivayete eklemiştir.

Sekizincisi; Tirmizî'nin Ebî Mûsâ'dan rivayetinde yer alan "tüffâh" elma ifadesidir.

Dokuzuncusu; İmam Ahmed ve Beyhakî'de rivayet edilen "eserü'l-mihcem" kan alma aletinin eseri ifadesidir.

Onuncusu; Hz. Aişe'nin rivayetinde yer alan –bu ifadenin dışında her hangi kaynak göstermemiş sadece ravilerinden bahsetmiştir- "şâmetün sevdâü" siyah ben, leke ifadesidir.

On birincisi; İbn Ebî Heysem'in Tarîh'inde geçen "şâmetün" leke ifadesidir.

On ikincisi; Taberânî ve Ebû Nuaym'ın rivayetlerinde yer etmiş olan "kürkebetün anz" keçi gerdanlığı ifadesidir.

On üçüncüsü; "beydetün hamâmetün" dür. Güvercin yumurtası demektir ancak bu rivayette Şâmî üzerinde zahiren "Allahu vahdehu lâ şerîke leh" yazdığı batınen ise "yöneldiğin her şeyde sen mansûr olacaksın" yazılı olduğunu söylemiştir.

On dördüncüsü; "nurun yetel'ele" parıldayan nur ifadesidir.

On beşincisi; "selâsün şi'ratün müçtemiatün" toplanmış üç kıl manasına gelen rivayettir.

On altıncısı; "uzretü'l-hamâme" güvercin yemi manasındadır.

On yedincisi; "tînetü" yani incir gibidir denilmiştir. Ayrıca bu incir benzetmesi siyah olarak da nitelendirilmiştir.

On sekizincisi; "hâtem" yani mühürdür.

On dokuzuncusu; üzerinde iki satır yazılı olan "daretü'l kâmer" iki kamer çizgisine benzetilmiştir. İlk satırda "lâ ilahe illallah" ikinci satırda ise "Muhammedü'r Resûlullah" yazılıdır şeklinde rivayet edilmiştir.

Yirmincisi; "beydetü'n-neametün" devekuşu yumurtası benzetmesidir.

Yirmi birincisi ise; "guddetün hamrâu" kırmızı beze manasına gelen rivayettir.[93]

Şâmî'nin yirmi bir rivayete yer vermesi bunların sıhhatli oldukları anlamına gelmemektedir. Çünkü bazılarında rivayet kaynaklarına yer verse de bazılarında yer vermemiş bir kısmında ise ravilere yer vermekle yetinmiştir.

Bu rivayetlerin ardından tenbihât adı altında nübüvvet mührünün Hz. Peygamberin sırt bölgesinde omuzları arasında nerede bulunduğu ile ilgili rivayetleri değerlendirmiştir. İmam Müslim'in Sahîh'inde sol omzuna yakın olduğu hususunda bilgi yer aldığını Selmân rivayetinde ise sağ omuz ifadesinin geçtiğini aktarmıştır.[94]

Nübüvvet beninden maksadın ne olduğu hakkındaki yorumlara da bu başlık altında değinmiş, şeytanın vesvesesinden masumiyet manasına geleceği yolundaki rivayetlere değinmiştir. [95] Buhârî'de keklik yumurtası, gerdek çadırının düğmesi,[96] Müslim'in hadisinde siğile,[97] bir başka rivayette ise sol kürek kemiğinin civarında kıkırdağa[98] Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde geçen hadiste ise güvercine[99] benzetilmiştir.

---

[93] Şâmî, a.g.e, II, 63-68.
[94] Şâmî, a.g.e, II, 68.
[95] Şâmî, a.g.e, II, 69.
[96] Buhârî, *Vudu'* 40; Tirmîzî, *Menâkıb* 11; Zürkânî, a.g.e, I, 290.
[97] Müslim, *Fedâil* 112.
[98] Zürkânî, a.g.e, I, 290.
[99] Ahmed b. Hanbel, V, 107.

Zürkânî, Şerhû'l-Mevâhib'te hadis kaynaklarında hangi muhaddisin hangi rivayet ile nübüvvet mührünün neye benzetilerek rivayet edildiğini sıralamıştır.[100]

Zürkânî bunları sıralarken Tirmîzî'deki rivayette güvercin yumurtasına benzetildiğini söyledikten sonra nübüvvet mührünün bâtınında "Allahu vahdehû lâ şerîke leh, zâhirinde ise Sen mansûr kılındığın şeye yönelecek-sin" diye yazıldığını aktarır.[101]

Güvercin yumurtasına benzetilen rivayet Suyûtî'nin Hasâis'inde de yer bulmuştur.[102] Ayrıca Suyûtî siğile benzetildiği şeklinde gelen rivayete ve toplanmış kıllar şeklindeki rivayete de yer vermiştir.[103]

Gerdek çadırı şeklinde Rahip Bahîra hadisinde geçen ibareye birçok kaynakta da rastlanmaktadır.[104]

Bize Şu'be Simâk'tan rivayet etti. Dedi ki Câbir b. Semure'yi dinledim. Ben Resûlullah'ın iki omzu arasındaki nübüvvet mührünü tıpkı güvercin yumurtası gibi bir mühür gördüm. Rengi de kendi cesedinin rengine yakın-dı.[105]

Bu rivayette dikkat çeken husus nübüvvet mührünün rengine dair bir açıklayıcı bilginin mevcudiyetidir. Ravi görgüsü doğrultusunda nübüvvet mührünün renginin Peygamberimizin ten rengine yakın olduğunu ifade etmiştir. Müslim'in Enes b. Mâlik'ten gelen rivayetinde ise "kırmızıya çalan beyazdı" ziyadesi yer almaktadır.[106]

---

[100] Zürkânî, a.g.e, I, 290-293.
[101] Zürkânî, a.g.e, I, 293.
[102] Suyûtî, a.g.e, 49.
[103] Suyûtî, a.g.e, 50.
[104] İbn İshâk, a.g.e, 54-55; İbn Hişam, a.g.e, I, 48; İbn Hıbban, a.g.e, 58-59; İbn Seyyidinnas, a.g.e, I, 105-111.
[105] Müslim, *Fedâil* 110.
[106] Müslim, *Fedâil* 113.

Câbir'in bu hadisi Tirmizî'de "kırmızı et parçası" şeklinde yer almıştır. Burada da renk bakımından kırmızılığının vurgulandığını görmekteyiz.[107]

Bu iki renk benzetmesinin dışında rivayetler içerisinde bir de "siyah-kara" benzetmesi mevcuttur.[108]

Yiyecek türleri içerinde ise üç tür benzetme ile karşılaşmaktayız ki bunlar "fındık",[109] elma[110] ve incir[111]" şeklinde rivayetlerde yer almaktadır. Zehebî elma ifadesi geçen Ahmed b. Hanbel'in yer vermiş olduğu hadisi hakkında "isnadı sahîhtir" demiştir.[112]

Bir başka rivayette "iğne eseri gibi" ifadesi yer almaktadır ki rivayetler içerisinde bir tek bu ifade şakku's-sadr olayının maddî bir mahiyet taşımasına matuf bir hüviyet taşır görünmektedir.[113]

Öte yandan kuş yumurtlarından güvercine[114] benzetildiği gibi devekuşu yumurtasına da benzetilmiştir.[115] "Atın gözlerinin arasındaki beyazlık" benzetmesi de yapılmıştır.[116] Dişi keçi gerdanlığına benzetildiği de ayrıca rivayetler arasında yer almıştır.[117] Ancak bu rivayeti kaydeden Şâmî, rivayetin senedinin zayıf olduğunu aktarmıştır.[118]

Müslim'in Fedâil kitabında yer alan bir diğer hadiste "siğillere benzeyen" ifadesi yer almaktadır.[119] Bu ifadenin dikkat çeken yönü siğil denilen

---

[107] Tirmîzî, *Menâkıb* 11.
[108] Şâmî, a.g.e, II, 66.
[109] Şâmî, a.g.e, II, 65.
[110] Ahmed b. Hanbel, II, 226-228.
[111] Şâmî, a.g.e, II, 67.
[112] Zehebî, *Tarîhu'l-İslam,* I, 432.
[113] Ahmed b. Hanbel, III, 441.
[114] Buhârî, *Kitabu'l-Menâkıb* 22.
[115] Şâmî, a.g.e, II, 67.
[116] Buhârî, *Kitabu'l-Menâkıb* 22.
[117] Şâmî, a.g.e, II, 66.
[118] Şâmî, a.g.e, II, 66.
[119] Ahmed b. Hanbel, V, 83; Müslim, *Fedâil* 112; Suyûtî, a.g.e, 49-50.

tıbbî oluşumun ben dediğimiz oluşumdan oldukça farklı bir görünüm arz etmesine rağmen böyle bir benzetme yapılmış olmasıdır.

Bu gibi tıbbî bir benzetmenin yer aldığı bir başka rivayet ise tabib Ebû Rimse et-Teymî'nin Peygamberimize gelerek sırtındaki "kisti" almak istemesi hadisesinde yer almıştır.[120] Zehebî bu "kist" hakkında tarifte bulunarak "cildi ile eti arasında bir beze" ifadesini kullanmıştır.[121]

İbn Hacer de *Eşrefü'l-Vesâil İlâ Fehmi'ş-Şemâil* isimli eserinde nübüvvet mührüne dair rivayetlerin birçoğuna tahlil ederek yer vermiştir.[122] Bu rivayetler yukarıda farklı kaynaklar gösterilerek ele alındığı için ayrıca burada tekrar edilmesine gerek bulunmamaktadır.

Beyhakî de Delâil'inde nübüvvet mührünün çeşitli özelliklerinden ve raviler kanalıyla gelen benzetmelerinden bahsetmektedir. Özel bir bâb başlığı altında nübüvvet mührünü ele almıştır. "Gerdek çadırı düğmesi", "güvercin yumurtası", "siğile benzer", et parçası", "kan alma aletinin izi" benzetmelerini içeren rivayetleri bu bâb başlığı altında bulabilmekteyiz.[123]

Rivayetler gözden geçirildiğinde nübüvvet mührü benzetmelerinin hiç birinde açıkça bir boyut ifadesinin yer almadığını görürüz. Ancak ifadeler de yer alan elma, fındık ifadeleri bir takım boyutları akla getirmektedir. Öte yandan kist, beze gibi benzetmeler bize boyutu hakkında malumât vermemektedir.

Nübüvvet mührüne dair zikretmiş olduğumuz bu rivayetlerde yer alan benzetmelerde dikkatimizi çeken Allah Resûlü'nün sırtında iki kürek kemiği arasında irice bir et beninin olduğudur. Bu zikretmiş olduğumuz rivayetlerin ortak noktasıdır. Dediğimiz gibi mezkûr benin kaynaklarımızda yapılmış

---

120 Tirmizî, *Edeb* 48, no:2812; Ebû Davud *Teraccül* 18, no: 4207.
121 Zehebî, *Tarîhu'l-İslam*, I, 432.
122 İbn Hacer, *Eşrefü'l-Vesâil İlâ Fehmi'ş-Şemâil*, 80-93.
123 Beyhakî, a.g.e, I, 259-267.

birçok tarifi vardır. Bu tarifler, nübüvvet mührünü görmüş ve bu hususta rivayette bulunmuş olanların kendi benzetmeleri doğrultusunda ortaya çıkmıştır.

Ancak dikkat çekici olan bir diğer nokta ise nübüvvet mühründen bahseden rivayetlerin yanı sıra Peygamberimizin sırtına bakıp da bahsedilen bu beni görmemiş olduğunu söyleyen bir kimseye ait her hangi bir rivayetin kaynaklarımızda yer almamasıdır. Her kim ki Peygamberimizin sırtında benin olduğunu duymuş ise baktığında bu beni gördüğünden bahsederek tarif etmiştir.

B. Nübüvvet Mührünün Doğuştan Olduğunu Söyleyen Rivayetler

Nübüvvet mührünün doğuştan olduğunu söyleyen rivayetleri ele alırken bir noktaya dikkat etmek gerekmektedir. Doğuştan olduğunu söyleyen rivayetlerin yanı sıra doğumunda vurulduğunu söyleyen rivayetlerin de mevcut olduğunu bilmek ve bu rivayetler arasındaki farkı gözetmek gerekmektedir.

Hz. Peygamberin doğumunda bir takım mucizevî olayların yaşandığı siyer kaynaklarında yer almaktadır. Peygamberimizin doğumunda annesinin doğum sancısı çekmediği, doğduğunda sünnetli doğduğu, melekler tarafından yıkandığı, iki omzu arasına gelmek üzere sırtına risâlet mührünün vurulduğu rivayet edilmektedir.[124] Görüldüğü gibi bu rivayette doğarken mühürle doğmadığı mührün sonradan vurulduğu aktarılmaktadır.

Nübüvvet mührünün varlığı ile ilgili olarak iki ayrı görüş mevcuttur ki biri mührün doğuştan var olduğunu diğeri ise sonradan vurulduğunu be-

---

[124] Belazûrî, *Ensâbu'l-Eşraf*, 162.

yan etmektedir. Doğumundan sonra vurulduğu yönündeki rivayetleri bir sonraki başlık altında ele alacağımız için burada aktarmadan geçiyoruz.

Nübüvvet mührünün doğuştan olduğunu söyleyen rivayetler sınırlıdır. Bu rivayetler içerisinde bir yahudinin Peygamberimizin sırtındaki mührü doğduğu gece müşahede etmesi yer alır. Hz. Peygamberin doğumu esnasında Mekke'de bulunan bir yahudinin Kureyş halkından bazı kişilere gelerek "bu gece sizden birinin çocuğu dünyaya geldi mi?" diye sorduğu ve Abdülmuttalib'in oğlunun dünyaya geldiğini duyması üzerine doğan çocuğu görmek istediği gelmektedir. Bu isteğine icabet olunmuş ve Peygamberimizin sırtındaki mührü görerek peygamberliğin İsrailoğullarından gittiğini söylemiştir.[125]

Beyhâkî'nin Delâil'inde,[126] Ebû Zer hadisinde[127] Hz. Peygamberin dünyaya sırtında nübüvvet mührü vurulu iken geldiği rivayetleri mevcuttur.

Kaynaklarımızda yer alan Bahîrâ hadisesi ilk bakışta Peygamberimizin sırtında kürek kemikleri arasında olduğu bilinen nübüvvet mührünün doğuştan olduğunu düşünmeye bizi sevk etse de nübüvvet mührünün doğuştan olduğunu vurgulayan rivayetler arasında sayılamayacaktır. Çünkü sütannenin yanında iken yaşadığı şakku's-sadr rivayetleri Peygamberimizin 12 yaşında gerçekleştirdiği Şam seferi sırasında rahip Bahîrâ ile tanışmasından önce gerçekleşmiştir.[128]

Nübüvvet mührünün doğuştan vurulduğuna dair zikrettiğimiz başlıca rivayet doğum alametlerini hissederek Kureyş'e gelen bir yahudinin, Hz. Peygamber'in sırtındaki mührü görerek son peygamberin geldiğine şehadet

---

125 Beyhakî, a.g.e, I, 108-109; İbn Asâkir, a.g.e, III, 236; İbn Kesîr, a.g.e, III, 42-4; Halebî, a.g.e, I, 112; Mercânî, a.g.e, II, 679;

126 Beyhakî, a.g.e, I, 108-109.

127 İbn Asâkir, a.g.e, III, 261.

128 İbn İshâk, a.g.e, 54-55; İbn Hişam, a.g.e, I, 48; İbn Hıbban, a.g.e, 58-59; Ebû Nuaym, a.g.e, 168-172; İbn Seyyidinnâs, a.g.e, I, 105-111.

etmesine dayanmaktadır. Rivayetin tahlili bu bağlamda önem kazanmaktadır.

Buhârî, bu hadisin senedinde yer alan Ebû Gassân Muhammed b. Yahyâ el-Kinânî'den Mâlik ve Zühlî yoluyla hadis nakletmiştir.[129]

Öte yandan rivayet metin bakımından değerlendirildiğinde ilk bölümde ele aldığımız ehl-i kitabın nübüvvet mührüne dair bilgisi ile bu rivayette yer alan yahudinin bilgisi bütünleşmektedir. Kureyş'in bu husustaki cehaleti de malum olduğu üzeredir. Ancak Kureyş'in son peygamberin doğumuna şahit olduktan ve yahudinin bu husustaki kelamına, beyanına muhatab olduktan sonra aldırışsız oluşundan yana söylenecek mantıklı sözler mevcut değildir. Kureyş'in hafızası nübüvvetin başlangıcı ile tazelenmemiş olabilir mi? Düşündürücüdür ki Peygamberimizin doğumundan vahyin başlangıcına kadar süre gelen bu süreç içerisinde tarihî kaynaklara yansımış hiçbir rivayet mevcut değildir. Köklü Arap şiiri içerisinde dahi olsa tarihe kaynaklık edecek küçük bir rivayete rastlanmış değildir. Bu hususta metin bakımından bizi aydınlatacak, rivayeti destekleyecek başka rivayetlerden yoksunuz.

Son olarak Ebû Rimse et-Teymî'nin, nübüvvet mührüne tabiî bir ben olarak gösterdiği yaklaşım[130] da bir cihetten düşünüldüğünde, mührün doğuştan olduğunu akıllara getirebilir ancak bu yorumdan ibaret bir yaklaşım olmaktan öte gitmeyecektir. Bu bağlamda Benû Âmir kabilesine mensub olan bir adamın da Ebû Rimse gibi tabiblik iddiası ile kürek kemikleri arasındaki bene müdahale etmek isteyişi de, nübüvvet mührü diye adlandırılan oluşumun doğuştan var olan bir ben şeklinde düşünülmesine imkân tanımaktadır.

---

[129] Zehebî, *Mîzân*, IV, 62.
[130] Ahmed b. Hanbel, II, 227.

Elbette bunlar dediğimiz gibi rivayetler etrafında gerçekleştirilecek olan yorumlardır. Bundan daha ötesini elde bulunan rivayetlerdeki eksiklik sebebi ile söylemek mümkün değildir.

C. Nübüvvet Mührünün Vurulmasını Hz. Peygamber'in Göğsünün Yarılması Olayı ile İrtibatlandıran Rivayetler

Hz. Peygamber'in sırtında bulunan nübüvvet mührü diye nitelendirilen benin doğuştan meydana gelmediği sonradan melekler yahut insan görünümlü nuranî varlıklar tarafından göğsünün yarılıp kalbinin yıkanmasının ardından göğsünün kapatılmasına müteakip vurulduğu yönünde kaynaklarımızda rivayetler mevcuttur.

Hadis kaynaklarımızda Hz. Peygamberin kalbinin yarılması ile ilgili rivayetler bizlere; Enes b. Mâlik,[131] Übeyy b. Ka'b, Ebû Zer el-Ğifârî[132], Mâlik b. Sa'sa'[133] ve Utbe b. Abd e-Sülemî [134]isimli sahabî ravileri aracılığıyla ulaşmıştır.

Resûlullah'ın sütannesi Halime'nin yanında iken dört- beş yaşlarında, on küsur yaşlarında, vahyin başlangıcından önce olmak üzere üç defa gerçekleştiğine dair farklı rivayetler vardır. Bu rivayetler şakk-ı sadr hadisesi bağlamında kaynaklarımızda yer almaktadır.[135]

Taberî Tarih'inde, "Nasr b. Abdurrahman el-Ezdî bana haber verdi. Muhammed b. Ya'lâ, Ömer b. Subeyh'ten, o da Sevr b. Yezîd eş-Şe'mî'den, o da Mekhûl b. eş-Şe'mî'den o da Şeddâd b. Evs'ten rivayet etmiştir." diyerek

---

[131]Buhârî, *Tevhid* 37; Müslim, *İman* 261.
[132] İbn Asâkir, a.g.e, III, 261.
[133] Müslim, *İman* 264.
[134] Ahmed b. Hanbel, IV, 185.
[135] Ahatlı, Erdinç, "*Nübüvvet Mührü*" (Tarihî Süreçteki Algılanması ve Anlamlandırılması), Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy. 3/2001, s. 283.

rivayeti aktarmıştır. Âmiroğullarından putperest yaşlı bir zat Peygamberimizin yanına gelerek şöyle dedi: Ey Abdulmuttalib'in oğlu, peygamber olduğunu, Musa'ya, İsa'ya, İbrahim'e ve diğer peygamberlere gönderilenle gönderildiğini iddia ediyormuşsun. Sen büyük bir şeyin zannına kapıldın. Bütün peygamberler ve nebîler İsrailoğullarındandı. Sen puta ve taşa tapan bir kavimdensin. Peygamberlik senin neyine! Ancak her sözün doğru bir tarafı vardır. Senin sözünün doğruluğu nedir, işin aslı nedir?

Adamın söylediklerinden memnun kalan Peygamberimiz şöyle cevap verdi: Ey Kardeşim! İbn Amr! Bu bana sorduğun soru oturma ve sohbet ister. Hadi otur. Sonra bağdaş kurup oturdular ve Peygamberimiz söze başladı.

Sözümün doğru tarafı ve işimin aslı, ben İbrahim'in duası, kardeşim Meryem oğlu İsâ'nın müjdesiyim. Annem beni taşıdı. Taşıdığı yükün ağırlığından arkadaşlarına şikâyet etti. Sonra rüyasında nur gördüğünü anlattı. "Nuru gözlerimle izlemeye başladım. Nur ilerledi. İlerledi hatta yerin doğu ve batısını aydınlatana kadar. Sonra annem beni doğurdu ve büyüdüm. Büyüdüğüm zaman Kureyş'in putları ve şiiri bana hor gösterildi. Beni Leys'te süt çocuğu idim. Bir gün yaşıtlarımla beraber vadinin ortasında oyun oynarken yanlarında içi buz dolu altın bir kase taşıyan üç kişilik bir grup geldi. Beni arkadaşlarımın arasından aldılar. Ve arkadaşlarım vadinin diğer ucuna doğru kaçmaya başladılar. Ama sonra grubun olduğu yere doğru gelip dediler ki: "Bu çocuktan ne istiyorsunuz? O bizden değildir. O, Kureyş'in efendilerinin oğludur. Ve biz de süt çocuğudur. Babası yok, yetimdir. Onun ölümünden elinize ne geçecek. Eğer birini öldürmeniz gerekiyorsa bizden birini seçin ve onu bırakın, o yetimdir." Çocuklar bir cevap alamayınca hemen mahallelerine dönüp insanlara durumu anlatmak için hızlıca uzaklaştılar. Gruptan birisi beni yere yavaşça yatırdı. Sonra göğüs kemiğimden boğazıma doğru boynumu yardı. Ve ben ona bakıyor hiçbir şey hissetmiyordum. Sonra iç organlarımı çıkardı. Ve buzla onları yıkadı ve yerine yerleştirdi.

Daha sonra ikincisi, ilk arkadaşından geri çekilmesini istedi. Elini içime sokarak kalbimi çıkardı. Ben hala ona bakıyordum. Sonra kalbimden siyah bir parçayı çıkarıp attı. Elinde nurdan insanları hayrete düşüren bir mühürle kalbimi mühürledi ve kalbim nurla doldu. O peygamberlik ve hikmetin nuruydu. Sonra üçüncü arkadaşı diğerinden geri çekilmesini istedi ve eliyle göğüs kemiğimden boynuma kadar olan yaranın kapanmasını emretti. Allah'ın izniyle açılan yarık birbirine kavuştu. Daha sonra beni yerden yavaşça kaldırdı. Karnımı yaran ilki dedi ki: Ümmetinden on kişiyi ve bunu tartın. Tartıldım ve ağır çıktım. Sonra tekrar dedi ki: Ümmetinden 100 kişiyi ve bunu tartın. Tartıldım ve ağır çıktım. Sonra dedi ki: Ümmetinden 1000 kişiyi ve bunu tartın. Tartıldım ve ağır çıktım. Ve en sonunda dedi ki: Eğer bütün ümmetini ve bunu tartsa idik yine de ağır gelirdi. Sonra beni kucaklayıp alnımdan öptüler. Ve dediler ki: Eğer senin için istenen hayrı bilseydin çok mutlu olurdun. O sırada bir grup insan ve onların önünde sütannem bağırarak geliyordu. "Ah zavallıcığım, ah kimsesizim" diye bana sarılıp başımdan ve alnımdan öptüler. Sonra sütannem, "Ah yetimim! Seni arkadaşların arasında zavallı buldular" dedi ve hepsi bana sarılıp öptü. Allah'ın ikramı ne büyük.[136] Bu rivayet içerisinde birçok müşkil mevcuttur. Şöyle ki, çocukların gelip adamlara "o yetimdir, Kureyş"in efendilerinindir, bizden birini al" diyerek teklifte bulunmaları aklen tuhaftır. Putperest olan bir yaşlının eski peygamberler hakkında geniş bir malumata sahip olarak bunlardan yola çıkarak Peygamberimize bilgi aktarması da dikkat çekicidir. Rivayetin metninde yer alan diğer rivayetlerle tenakuz içeren kısımları düşündürücüdür. Burada aslolan putperest bir kabile mensubun gelip sorduğu soruya Peygamberimizin çocukluğunda yaşadığı göğsünün yarılması, muranî bir mühür ile kalbinin mühürlenmesinden bahsederek kendi peygamberliğini putpereste karşı delillendirmesidir.

---

[136]Taberî, *Târih,* II, 161-162.

Rivayetin muhtasarı ve biraz farklı içeriği İbn Sa'd'ın Tabakât'ında "Zikri alâmâtü'n-nübüvve fî Resûlullah (s.a.v) gable en yûtî ileyhi" (Resûlullah'a vahyin gelmesinden önce nübüvvet alametlerinin zikri) başlığı altında şöyle yer almaktadır: Abdulvehhâb b. Atâ Sevr b. Yezid'den, o da Muhammed b. Ömer'den o da Sevr b. Yezîd'den o da Hâlid b. Ma'den'den rivayet etti ki Resûlullah'a kendi nefsinden haber vermesi söylendi. Resûlullah dedi ki: Evet Ben İbrahim'in davetiyim, İsa b. Meryem'in müjdesiyim. Annem beni taşırken kendisinden bir nur çıktığı, kuzeyin ve güneyin saraylarına o nurdan ışığın ulaştığını gördü. Süt çocuğu olarak Benî Sad b. Bekr'e verildiğimde ben kardeşlerimle beraber evimizin arkasında maişetimiz için çobanlık yaparken bana beyaz elbiseler içinde iki adam geldi. Ellerinde altından içi karla dolu bir tas vardı. Karnımı yardılar. Kalbimi çıkardılar. Ve onu da yardılar. İçinden siyah bir et parçası çıkardılar. Sonra karnımı ve kalbimi böylece karla yıkadılar. Sonra içlerinden birisi; "onu ümmetinden yüz kişi ile tartın" dedi. Beni onlarla tartılar. Ağır geldim. Sonra dedi ki; "onu ümmetinden bin kişi ile tartın". Beni onlarla tartılar. Yine ağır geldim. Sonra yine dedi ki; "onu bırakın eğer onu ümmetinin tamamı ile tartacak olsanız yine de o ağır gelecektir." [137]

Rivayetler arasında ayrıntılar bakımından, gelen kişilerin sayısı, soruyu soran kimselerin özellikleri, kalbin yarılması hadisesinden sonra olan olayların varlığı gibi hususlarda epey bir farklılık mevcuttur. Ancak rivayetlerin muhteviyatı, Hz. Peygamberin kalbinin yarılması (şakku's-sadr) hadisesinin Benî Sa'd b. Bekr'in yanında ve süt çocuğu olduğu yaşta gerçekleştiği bakımından mutabakat taşımaktadır. Dikkat çeken nokta ise şakku's-sadr hadisesi esnasında karın yahut kalp bölgesi kapatıldıktan sonra Taberî rivayetinde nübüvvet mührü şeklinde olmaksızın mührün vurulduğu ile ilgili "kalbimi mühürledi" şeklinde sarîh bir ifadeye rastlanmasına rağmen İbn

---

[137] İbn Sa'd, *Tabakât,* I, 131.

Sa'd'ın Tabakât'ında böyle bir ifadeye "mühür vuruldu" şeklinde dahi rastlanmamasıdır. Fakat başka bir ilginçlik ise İbn Sa'd'ın bu rivayeti "vahiy öncesinde Resûlullah'ın nübüvvet alametlerinin zikri" başlığının altında vermesidir. Acaba neden İbn Sa'd, rivayetin içinde nübüvvet mührü geçmemesine rağmen bu bahsi nübüvvet alameti olarak ele almıştır?

Rivayetin öncesine ve sonrasına baktığımızda da bu sorunun cevabını bulamamaktayız. Ancak şöyle bir açıklama mümkün görünüyor ki İbn Sa'd, salt olarak şakku's-sadr olayını, yani peygamberlikten önceki meleklerin gelişi ile kalbin yarılması ve yıkanması olayını nübüvvetin alameti olarak gördüğünden bu şekilde zikrederek rivayet etmiştir.

İbn Sa'd'ın ve Taberî'nin rivayeti aktardığı râvîler başka başkadır. Rivayetlerdeki farklılıkların başlıca sebebi budur.

Ancak burada da hangi rivayetin sıhhat taşıdığı sorusu cevap beklemektedir. İbn Sa'd, siyer kaynaklarının en eskisi olmasının yanında siyer klasikleri arasında olan Taberî'nin de rivayeti yabana atılacak değildir. Ancak Taberî'nin hakkında her türlü rivayeti tetkik etmeksizin aktardığı yolunda meşhur olmuş tenkitlerin mevcudiyeti söz konusudur.

Şakku's-sadr olayı bağlamında nübüvvet mührü ile ilgili olarak klasik kaynaklarımızdan Diyarbekrî'nin Tarih'inde de bu bahis üzerine bilgiye rastlanmaktadır. Diyarbekrî, Ebû Zer el-Ğıfârî'nin nübüvveti Peygamberimizin nasıl idrak ettiği üzerine sorduğu soruya mukabil Peygamberimizin sütannesinin yanında iken meleklerin gelişi ve kalbini yıkamaları olayını aktarmaktadır. Diyarbekrî rivayetinde "mühür vuruldu" ibaresi yer almaktadır. Diyarbekrî rivayetin devamında bu mühür ifadesini nübüvvet mührü şeklinde ifade ederek açıklamaktadır.[138]

---

[138] Diyarbekrî, *Târîhu'l-Hamîs,* I, 256.

Süheylî de Diyarbekrî gibi nübüvvet mührünün şakku's-sadr olayı ile vurulduğu kanaatindedir. Bunun için Ebû Zer-i Gıfârî'nin rivayet ettiği hadisi delil getirmektedir.[139] Diyarbekrî de yer alan ifadelerin aynısı ile rivayeti aktaran Süheylî'nin rivayetinde tek bir farklılık gözlemlenmektedir. O da "Mekke vadisine yakın bir yer" (bathai Mekke) ifadesidir. Bu ifade Diyarbekrî'nin rivayetinde yer almamaktadır. Ancak mühür ile alakalı olan kısım bizi ilgilendirmektedir ki o da "ve ce'ale'l-hâteme beyne ketefeyhî" şeklinde ortak bir ifade kullanımıdır. Burada "mühürlendi" şeklinde yer almakla birlikte nübüvvet kelimesi geçmemektedir.[140]

Bu hadisin senedinde yer alan Ca'fer b. Abdullah b. Osman'ı Ukâylî zayıf olarak ifade etmiş, hadislerinde vehm ve ıztırab olduğu gerekçesini ileri sürmüştür.[141]

Öte yandan rivayetin içerisinde sened dışında metin bakımından da sıkıntılı bir nokta vardır. Hadisenin başka varyantlarında Hazret-i Peygamber'in Benî Sa'd b. Bekr'in yanında iken olayın yaşandığı bilgisi yer almaktadır. Bu rivayette ise "Mekke yakınlarında bir yer" ifadesi mevcuttur. Bu sebeple rivayetler arasında ihtilaf gözlemlenmektedir. Süheylî bu noktayı fark ederek bunun hadisi nakledenlerden bazılarının vehmleri sebebiyle olan bir ekleme olduğunu ifade etmiştir. Olayın sütannenin yanında iken Benî Sa'd b. Bekr'in yurdunda gerçekleştiğini söylemiştir. İbn İshâk ve onun dışındakilerin zikrinin de bu yönde olduğunu ifade etmiştir. Bir de Bezzâr'ın Ebû Zer'den Urve tarîki ile rivayetinde "Mekke yakınlarında bir yer" ifadesine yer vermediğini aktarmıştır.[142]

Süheylî vermiş olduğu bu teknik bilgilerin yanında hadisin diğer faydaları içerisinde bu hadisi ile nübüvvetin ne zaman ve nasıl idrak edildiği so-

---

139 Süheylî, a.g.e, I, 319.
140 Süheylî, a.g.e, I, 320.
141 Ukâylî, Du'afâ, I, 183.
142 Süheylî, a.g.e, I, 321.

rularına cevap bulunduğunu söyler. Süheylî'ye göre doğmadan önce mi yoksa doğumundan sonra mı nübüvvet mührünün var olduğunun cevabı bu hadisin içinde mevcuttur.[143]

Hz. Peygamberin sırtına mührün vurulması olayı ile ilgili olarak burada ele alınması gereken bir husus da bu mührün vurulmasının İsrâ ve Mi'raç olayları ile de bağlantılı olduğunu içeren rivayetlerin varlığıdır.

Buhârî'nin Abdülaziz b. Abdullah (haddesenâ) Süleyman (an) Şerik b. Abdullah (ennehû kâle, semi'tû) lafızları ile Enes b. Mâlik'ten gelen rivayetinde şakku's-sadr hadisesi şöyle yer alır.

Resûlullah bir gece Mescid-i Harâm'da uyurken O'na üç nefer geldi. Onların ilki dedi: O onların hangisidir? Ortalarında olan dedi: O, onların en hayırlısıdır. Onların diğeri dedi: Onların en hayırlısını alınız. Onu aldılar. Bütün bunlar o gece oldu. Bundan sonra başka bir gece o neferleri görmedi. Onun kalbi görür. Gözleri uyur. Ama kalbi uyumaz. İşte bütün peygamberlerin uykusu böyledir. Onunla konuşmadılar. Onu zemzem kuyusunun yanına koydular. Ve onların yanlarında Cibril vardı. Cibril göğsünün üst kısmına kadar yardı. Göğsünden kalbini çıkardı. Zemzem suyu ile yıkadı. Altından yapılmış içi iman ve hikmet dolu bir tas getirdi. Göğsünü iman ile doldurdu. Sonra onunla beraber uruc etti."[144]

Bu hadiste görüldüğü üzere mi'raç hadisesinden önce gerçekleşmiş olan şakku's-sadr olayına delalet vardır. Hadisin son kısmındaki "uruc" ifadesi bu yarılmanın mi'raçtan önce olduğunun açık işaretidir. Utbe b. Abd es-Sülemî kanalıyla gelen rivayette de şakku's-sadr hadisesi ile peygamberlik mührünün vurulduğundan bahsedilmektedir. Adamın biri sordu senin işinin evveli nasıldı ya Resûlullah? Dedi ki: Ben Benî Sa'd b. Bekr içerisinde idim. Ben onların çocukları ile birlikte iken dışarı çıktık. Kartal görünümlü

---

[143] Süheylî, a.g.e, I, 321.

[144] Suyûtî, a.g.e, 113; Buhârî, *Tevhid* 37; *Salât* 1, *Hac* 75; *Fezailu's-Sahabe* 71; Nesâî *Salât* 1-2.

iki beyaz kuş geldi. Onlardan biri diğerine dedi: O, O mudur? Diğeri evet dedi. Ağzını açar açmaz beni kaptı. Sonra beni yanım üzere yere yatırdı. Karnımı yardı. Kalbimi çıkardı. Kalbimi de yardı. Siyah bir kan pıhtısı çıkardı. Onlardan biri bana kar suyu getir dedi onunla yıkadı. Sonra soğuk su istedi onunla da kalbimi yıkadı. Sonra kalbime sekineti doldurdu. Sonra hâtemü'n-nübüvve ile mühürledi.[145]

İbn Hacer, Fethu'l-Bârî adlı Buhâri şerhinde "Bâb u Hâtemi'n-Nübüvve" başlığı altında Utbe b. Abd es-Sülemî'den aktarılmış olan bu hadisi ele almaktadır. Ve hadisin son cümlesi olan "hâtemü'n-nübüvve ile mühürledi" kısmını göğsündeki yarılmanın izi olarak değil de sırtındaki mührün izi olarak değerlendirmiştir. Nevevî ve diğerleri bu izi şakkın izi olarak söylediklerini ancak böyle olmadığını bu izin mührün izi olduğunu beyan etmiştir.[146] Ve bu iddiasını desteklemek için Şeddâd b. Evs'in hadisinden bahsetmiştir.[147] Bu hadislerin muktezası gereğince nübüvvet mührünün doğuştan olmadığının sonradan bu hadise muvacehesinde melekler eliyle vurulmuş olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda Beyhakî ve Ahmed b. Hanbel'in de Ebû Zer hadisini zikrederek bunu delillendirdiklerini beyanatına eklemiştir.[148]

Kâdî İyâz da Hz. Peygamber'in nübüvvet mührü ile mühürlenmesi hadisesinin doğumdan sonra ancak vahiyden önce olduğu kanaatindedir. Bu görüşünü Hz. Peygamber'in İsrâ ve Miraç olaylarını ele alırken irad etmiştir. Şöyle ki Hz. Peygamberin miracı ile ilgili olarak Sâbit el-Bünânî'nin Enes b. Mâlik'ten yaptığı rivayeti[149] benimsemiş, bu rivayeti "ceyyid" (güzel) olarak nitelendirmiştir. Akabinde Şerik b. Ebî Nemr'in yaptığı rivayeti eleştirmiş ve karıştırdığını iddia etmiştir.

---

145 İbn İshâk, a.g.e, 27-28; Ahmed b. Hanbel, IV, 185; Taberî, a.g.e, II, 161-162.
146 İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî,* VI, 561.
147 İbn Hacer, a.g.e, VI, 562.
148 İbn Hacer, a.g.e, VI, 562.
149 Müslim, *İman* 74; İbn Asakîr, a.g.e, III, 260-261.

Şerik b. Nemr'in[150] rivayetinde önce meleğin geldiği karnını yarıp zemzem ile yıkadığı anlatılmaktadır. Bu olay vahy gelmezden önce cereyan etmiştir. İsrâ ve mi'raç hadisesi ise kendisine peygamberlik geldikten sonra vâki olmuştur.[151]

Sâbit b. Enes radiyallahu anhdan nakletmiştir ki Hammâd b. Seleme'nin rivayetinden Cebrâil aleyhisselam Peygamberimize sütannesinin yanında çocuklarla oynarken gelmiştir. Kalbini yarmıştır.[152] Fakat bu İsrâ hadisinden ayrı olarak anlatılmıştır. Nitekim bazıları bunu ayrı ayrı rivayet etmişler ve her iki kıssayı da tevhid etmişlerdir. İsrâ başlı başına bir kıssadır. Böylece başkalarının ortaya atmak istedikleri zan bertaraf olmuştur.[153] diyen Kâdî İyâz, bu hususta rivayetlerdeki tevhide dikkat çekmiş, kalbin yarılması hadisesinin sütannenin yanında gerçekleştiğini ve nübüvvet mührünün o zaman vurulduğunu söylemiştir. Bu sebeple Kâdî İyâz'ı, şakku's-sadr hadisesi ile birlikte nübüvvet mührünün vurulduğunu söyleyenler arasında mütalaa etmemizde mahzur olmayacaktır.

Kâdî İyâz bu tarz bir rivayet kargaşasından rahatsızlığı sebebiyle olayı biraz daha aydınlatabilmek için bir başka rivayete daha yer vermiştir. Yunus, İbn Şihâb'tan, o da Enes'ten (radiyallahu anh) nakl etti. Dedi ki: Ebû Zer (radiyallahu anh) Resûlullah'ın kendisine şöyle buyurduğunu anlatıyordu.

Evimin tavanı açıldı. Cebrâil indi. Göğsümü yardı. Sonra onu zemzemle yıkadı. Sonra hikmet ve iman dolu olan altın bir leğenle geldi ve göğsüme boşalttı. Sonra kapayıp elimden tuttuğu gibi doğru beni semaya çıkardı.[154]

---

150 Kâdî İyâz, dipnotta Şerik b. Nemr'in tabiîni kirâmdan sikâ, sâduk bir zat olduğunu söylemiştir. Aynı zamanda kâdî olduğunu, h.140 yılında ahirete irtihal ettiğini de dipnota düşmüştür.

151 Kâdî İyâz, a.g.e, 261.

152 Müslim, *İman* 74.

153 Kâdî İyâz, a.g.e, 261.

154 Buhârî, *Salât* 1; Müslim, *İman* 74.

Katade, hadisi aynı böyle Enes (r.a)'dan da Mâlik b. Sa'sa'a'dan da rivayet etmiştir.[155]

Kâdî İyâz, bu iki rivayet arasında tercihte bulunarak Sâbit'in Enes (r.a)'dan yaptığı rivayeti daha sağlam bulur. [156]

Kâdî İyâz'ın şakkus-sadr olayı ile ilgili yaklaşımını Nevevî eleştirmektedir. Bu eleştirisinin dozunu biraz artırarak Kâdî İyâz'ın rivayetinin zayıf hatta bâtıl olduğunu söylemektedir. Çünkü Nevevî, göğüs kısmında gerçekleşen yarılmanın, karın bölgesinde olduğu rivayet edilen şerhin, sırt kısmında iz bırakmasını rivayetin zaafı olarak görmektedir.[157]

İbn Kesîr ise Bidâye'sinde şakku's-sadr rivayetine içinde mühür vurulduğuna dair bir bilgi olmaksızın yer verir. İbn İshâk'a dayandırdığı rivayetin zincirinde, Sevr b. Yezîd ve Hâlid b. Ma'den vardır.[158]

Rivayetin devamında İbn Kesîr, Ebû Nuaym'ın tariki ile gelen rivayette yer alan Ömer b. Subh'u kezzâb olmakla hadisini ise metrûk nitelemesi ile reddetmektedir. [159]

İbn Kesîr aynı zamanda Utbe b. Abd es-Sülemî kanalıyla gelen, bir adamın gelerek "işinin evveli nasıldı Ya Resûlullah" diye sorması üzerine Peygamberimizin sütannesinin yanında iken yaşadığı şakku's-sadr hadisesini anlatmaya başladığı rivayete de yer verir. Ahmed b. Hanbel'in Bakıyye b. Velîd'den rivayet ettiğini ifade eder. İbn Asâkîr'inde rivayetini ayrıca değerlendirir. Müslim'in Sahîh'inde de sabit olduğunu söyler.[160] İbn Kesîr bu şekilde haberin geldiği kanallara ve ravî zincirlerine yönelttiği yorumcu bakışı ile aktarımlarda bulunmuşsa da görüşünü net olarak beyan etmemiştir. Bu

---

155 Buhârî, *Bedu'l-Halk* 6; Müslim, *İman* 74.
156 Kâdî İyâz, a.g.e, 262.
157 Nevevî, a.g.e, XV, 99.
158 İbn Kesîr, a.g.e, III, 56.
159 İbn Kesîr, a.g.e, III, 56.
160 İbn Kesîr, a.g.e, III, 57-58.

hususta İbn Asâkir'in Tarih'inde yer alan sarîh ifade dışında "sırtına nübüvvet mührü" vuruldu ifadesine rivayetlerde rastlanmamaktadır. Sırt bölgesinden mühürlendi diye bize kadar ulaşan tek rivayet İbn Asâkir'e ait olduğunu söylediğimiz bu rivayettir.

İbn Asâkir, Sîretü'n-Nebeviyyesinde Şeddâd b. Evs'ten nakl ile Benî Âmir'den bir adamın gelerek Peygamberimize nübüvvetini nereden bildiğini sorması üzerine Peygamberimizin çocukluğunda sütannesinin yanındayken çocuklarla dışarıda oyun oynadıkları bir sırada üç neferin gelerek kalbini açmasından, yıkamalarından ve kürek kemikleri arasına –nübüvvet kelimesini kullanmaksızın- mühür vurulmasından bahsettiği rivayete[161] yer vermiştir.

Buna benzer bir rivayet de, Ebû Hureyre'nin Peygamberimize "Nübüvvetin emrinin başlangıcı nedir?" diye sorması üzerine Peygamberimizin anlattığı, küçük bir çocuk iken arkadaşları ile sahrada oyun oynadığı sırada göğsünün yarılıp kalbi yıkandıktan sonra mührün vurulması hadisesidir.[162]

Şakku's-sadr olayı ve nübüvvet mührünün vurulması hadisesi ile ilgili Hz. Peygambere, Cibril aleyhisselam ilk vahyi Hirâ mağarasında iken getirdiğinde bu hadisenin gerçekleştiği rivayeti de kaynaklarımızda mevcuttur.[163] Bu rivayetin Buhârî'nin Sahîh'inde Tevhid bâbında yer alanı Şerîk b. Abdullah sebebiyle eleştirilmiştir. Ancak Buhârî'de Şerîk b. Abdullah'ın yer almadığı rivayetlere de yer verilmiştir.[164]

Burada dikkatimizi çeken mesele şimdiye kadar zikredilen bütün rivayetlerde sütannesinin yanında iken ve çocuk yaşta şakku's-sadr hadisesinden bahsedilmesi idi. Ancak bu rivayetle ilk vahiy esnasında bu olayın ger-

---

[161] İbn Asâkir, a.g.e, III, 264-267.
[162] Zürkânî, a.g.e, I, 288.
[163] Tayâlisî, Müsned, 215-216, no: 1539.
[164] Buhârî, *Tevhid* 37.

çekleştiği ifade edilmiştir. Tayâlisî rivayeti "Ebû Davud gâle haddesena Hammâd b. Seleme gâle ehberenî Ebû Umrân el-Cevnî an racül an Âişe" zinciri ile aktarmıştır. Hadisin metninde geçen "racül" ifadesi Hz. Âişe'den hadisi kimin rivayet ettiğini kapalı tutmaktadır.[165]

Hadisin metninde Peygamberimizin Hirâ'da Hz. Hatice ile ramazan-ı şerife denk gelen bir ay müddetle itikâfa girdikleri bilgisi ve vahyin başlangıcı ile ilgili bir takım bilgiler yer almaktadır. Ancak rivayetin metninde bizi ilgilendiren kısım nübüvvet mührü ile ilgili kısımdır ki bu hadisin metninde "sırtımı mühürlendi" şeklinde gelmiştir. Nübüvvet ifadesi geçmemektedir. Rivayetin devamında bu mührün vurulmasının hemen akabinde ilk vahiy Cibril-i Emîn ile Peygamberimize aktarılmıştır. "İkrâ" hitabı inzal olmuştur.[166]

Hadis kaynaklarımızda yer alan rivayetleri hatırladığımızda ise İsrâ ve Mîrac bölümlerinde şakku's-sadr olayını aktaran rivayetlerin metinlerinde nübüvvet mührüne ilişkin sarîh bir ifadeye rastlanmamaktadır.[167]

Şâmî, Hz. Peygamber'in Âmiroğulları'ndan bir zata anlattığı yahut Ebû Zer'in hadisinde yer alan şakku's-sadr hadisesinin çocukluğunda gerçekleşen bir şerh olduğunu buna mukabil ilk vahiy alma esnasında da ayrıca bir şerhin gerçekleştiğini ifade etmektedir. Buna da ek olarak isrâ ve mi'raç hadisesi sırasında da Peygamberimizin ayrıca bir şerh yaşadığını söyleyen Şâmî, şakk olayının tekrarını böylece üçe çıkarmıştır.[168]

Görüldüğü gibi nübüvvet mührünün Peygamberimizin doğumundan sonraki hayatında vurulmuş olan bir mühür olarak algılanmasına sebep teşkil eden rivayetler; Peygamberimizin Âmiroğlullarından bir zata yaptığı

---

[165] Tayâlisî, Müsned, 215-216, no: 1539.
[166] Tayâlisî, Müsned, 216, no: 1539.
[167] Ahmed b. Hanbel, IV, 208; Buhârî, *Tevhid* 37; Buhârî, *Sâlat* 1; Müslim, *İman* 263-264; Tirmizî, *İnşirah* 83.
[168] Şâmî, a.g.e, II, 70.

açıklamaya, Ebû Zer-i Gıfârî'nin sormuş olduğu bir soru üzerine Peygamberimizin anlattığı sütannesinin yanındayken çocuk yaşında yaşadığı bir olaya, Cibril-i Emin'in ilk vahiy esnasında gelerek kalbini yarması olayına, son olarak da isrâ ve mi'râç gecesinde melekler eliyle gerçekleştiği şeklindeki anlatılanlara dayanmaktadır. Bütün bu rivayetlerin ortak noktası nübüvvet mührünün doğuştan olmadığı sonradan melekler eliyle vurulmuş olduğudur.

Farklı zamanlarda farklı durumlar altında gerçekleştiğini gördüğümüz nübüvvet mührünün vurulması hadisesinin izi hakkında ayrıca bir ifade rivayetlerde kullanılmamıştır. Bu olay birkaç kez gerçekleştiğine göre tek bir iz mi yoksa birkaç iz mi mevcuttur? Bu sorunun cevabı rivayetlerde mevcut değildir. Ayrıca isrâ ve mi'râç hadiselerinde göğsün yarılmasından bahsedilmişse de nübüvvet mührüne dair bir bilgi yer almamıştır.[169]

Bu hususta en dikkat çeken ayrıntı şakk yahut şerh diye nitelenen olayların tamamı göğüs bölgesinde gerçekleşmesine rağmen sırtta kürek kemikleri arasında mevcut olduğu söylenilen nübüvvet mührünün mevcudiyeti ile bütünleştirilmesidir.

D. Nübüvvet Mührünün Tabiî Ve Mucizevî Şekillerde Algılanması Ve Bu Algıların Tahlili

Mevlana Şiblî Numanî, Asr-ı Saadet isimli eserinde Câbir b. Semure'den rivayet edilmiş olan şu hadise yer vererek nübüvvet mührüne dair görüşünü beyan etmiştir. "Resûl-i Ekrem Aleyhisselatu Vesselâm'ın omuzları arasında mührü gördüm. Bir güvercin yumurtası kadar kırmızı bir yumru idi."[170] Fakat diğer bir rivayetten anladığımıza göre Peygamberlik mührü, bir takım

---

[169] Ahmed b. Hanbel, IV, 208; Buhârî, *Salât* 1; Müslim, *İman* 263, 264.
[170] Müslim, *Fedâil* 110; Tirmizî, *Menâkıb* 11.

benlerin bir araya gelmesinden ibaretti. Doğru ve sağlam bütün rivayetlerin tetkikinden Peygamberlik mührünün siyah benlerden müteşekkil, üzeri kıllı bir büyük ben olduğu anlaşılıyor.[171]

Bu ifadeler, Mevlana Şiblî'nin yaptığı araştırmalar neticesinde değerlendirme yaparak nübüvvet mührü hakkında vardığı kanaatini bize aktarmaktadır. Burada Mevlana Şiblî'nın kanaatinden evvel bizim üzerinde durmak istediğimiz mevzu, "nübüvvet mührü doğuştan getirilmiş olması hasebiyle tabiî, ancak Peygamberimizde bulunması hasebiyle mucizevî özelliklere haiz midir" sorusunu cevaplamaktır.

Ehl-i kitaba ait semavî kitaplarda geleceği müjdelenen son Peygambere dair rivayetlerde fizikî özelliklere değinenler içinde nübüvvet mührüne de değinildiğini birinci bölümde ayrıntılarıyla aktarmaya çalışmıştık. Bu bağlamda ehl-i kitap üzerinden aktarılan rivayetlerin nübüvvet mührüne mucizevî bir anlam yüklediğini görmek mümkündür. Bu ben bir alamettir. Gelecek olan son peygamberin peygamberlik alametidir. Ehl-i kitap bu ben aracılığı ile son peygamberi tesbit edeceğine öyle inanmıştır ki rivayetlerde Peygamberimizin hem doğumunda hem de Şam'ın Busra'sına yaptığı yolculukta ehl-i kitap mensuplarının sırtına baktıklarını görmekteyiz. Selmân-ı Fârisî'nin Müslüman oluşu da yine aynı şekilde yani Peygamberimizin sırtına bakıp mührü görmesi üzerine gerçekleşmiştir. [172]

Hz. Peygamberin kürek kemikleri arasında bulunan bu benin olağanüstülük taşıdığına vurgu yapan hadiselerin başında Peygamberimizin dünya değiştirdiği esnada odasında bulunan ve vefatını anlamak için sırtına elini sokarak nübüvvet mührünün gidip gitmediğini kontrol eden ve eline ben

---

[171] Mevlana Şiblî, *Asr-ı Saadet*, II, 6.
[172] İbn İshâk, a.g.e, 68, 69; İbn Hişâm, a.g.e, I, 177; İbn Hıbban, a.g.e, 58-59; Beyhakî, a.g.e, II, 82-91, 95, 97; İbn Seyyidinnâs, a.g.e, I, 105-111; Ali b. Rabben, a.g.e, 146-147.

denk gelmeyince Peygamberimizin vefatına şahitlik eden Esmâ bt. Umeys'in rivayeti gelmektedir.[173]

Abdülkerîm el-Ciylî ise bu hususu "Risale Fî Esrâr Mührü'n-Nübüvvet Beyna Katfa'n-Nebi" isimli risalesinde nübüvvet mührünü gören Sâib b. Yezîd rivayetine yer verdikten sonra manevî açılardan tahlil etmiştir. Hatta tarihî kaynaklarımızın hiç birinde yer almayan bir şekilde yorumlamıştır diyebiliriz. Sâib b. Yezîd "Muhakkak ben Resûlullah'ın omuzları -yahut kürek kemikleri- arasındaki nübüvvet mührüne baktım. Zirru'l-haceleye benziyordu."[174] demiştir. Bu rivayette geçen zirru'l-hacele ifadesini Ciylî, iki ayrı mana yükleyerek açıklamıştır. Evvela kuşların yumurtalarını bıraktığı yer, Peygamberimizin bedeni şahsîsinin içerisindeki eczâlardan bir uzuv mührü şeriftir diye tevil etmiştir. Ahiren; "mühür, heyet-i mahsusası ile tasavvur edilmesi yönünden araştırılmalıdır" demiştir. "Hacele"nin manasını beyan ederek birincisi, "O, Peygamberimizin omuzları arasında bulunan şahsına mahsus olan futûhât-ı gaybiyye ve ulûmu'l-keşfiyyeti'n-nübüvvenin vürududur. Önce o, fetihlerin ve ilimlerin inşirahının vatanı, açık ve gizli, batın ve zahir yüceltilmiş hususiyetlerin ayrıntılı bir görüntüsüdür." demiştir. İkincisi ise, "tasvir edilmiş olan hey'eti mezkureye muvafık olduğu" dur. [175]

Ciylî'nin tev'ilinde ilk yorum manevî fetihlerin, ilmî keşiflerin alameti olarak ikinci yorum ise tasvir edildiği şekle uygun olarak bir benin bulunduğu yönünde yapılmıştır. Bu tamamıyla bir takdirdir. Ve Ciylî'nin tev'ilidir.

Nübüvvet mührünü bir mucize olarak görenlerin görüşünü destekler mahiyettedir. Ancak doğuştan tabiî bir ben olarak görenler için nübüvvetle ve nübüvvete binaen bahşedilen gaybî ve ilmî ihsanlarla alakalı olmayacak-

---

[173] Beyhakî, a.g.e, VII, 219; Şâmî, a.g.e, II, 73.
[174] Buhârî, *Vudû'* 40, Müslim, *Fedâil* 111, Tirmizî, *Menâkıb* 11.
[175] Ciylî, *Risale Fî Esrâr Mührü'n-Nübüvvet Beyna Katfa'n-Nebi,* nr. 1825, 122a-125b.

tır. Bunlar elbette yorumlardır ve bütün yorumların olduğu gibi bu yorumların da inanan ve savunanları olacaktır. Burada Ciylî'yi nübüvvet mührü olarak nitelendirilen Peygamberimizin sırtında bulunan beni, olağanüstü mahiyete sahip görenlerin arasında zikretmek uygun olacaktır.

Bir başka rivayet içerisinde bu mucizevî durumun yer aldığını görmekteyiz. Ciylî'den iki asır sonra yaşamış tasavvufun en nadir eserlerinden birini bizlere kazandırmış olan Kuşeyrî'nin Şerefi'l-Mustafâ isimli eserinde Hz. Âmine annemizin Peygamberimizin doğum mucizelerini anlattığı rivayette nübüvvet mührüne de değinilmiştir. Şöyle ki annemiz, doğumdan sonra yanına üç neferin Peygamberimizi doğu-batı yönlerinde, deniz-kara üzerinde gezdirmeleri ve sonrasında üç neferin ellerinde katlanmış beyaz ipekler içerisinde saklanmış bir şey ile geldiklerini gördüğünü söylemiştir. Bu neferler onu açmışlar ve içerisinden mührü çıkarmışlardır. Onu yedi kere yıkamışlar ve kürek kemiklerinin arasını bir kez mühürlemişlerdir. Sonra onu yine ipeğe sarmışlardır.[176]

Hiçbir başka rivayette rastlamadığımız doğum hadisesinin hemen akabinde şakk yahut şerh ameliyesi olmaksızın kürek kemikleri arasına getirilip özel bir mühür aracılığı ile vurulduğunu ifade eden bu rivayet için Kuşeyrî sened zikretmemiştir.

Kuşeyrî, Hz. Peygamberin doğum bahsinde bu rivayete yer verdikten sonra sütannesinin yanında olduğu ile ilgili bahsinde de bu sefer şakku's-sadr olayını zikrederek nübüvvet mührünün bu olay esnasında Peygamberimizin kalbi yıkanıp içerisinden elem ve sıkıntı çıkarıldıktan sonra "nurdan bir mühür" şeklinde vurulduğunu söyler.[177]

Peygamberimizin nübüvvet alametleri bahsinde ise, Hz. Âmine Medine'ye akrabalarını ziyaret niyeti ile yola çıktığında iki tane yahudi ile karşı-

---

[176] Kuşeyrî, *Şerefi'l-Mustafâ,* I, 360.
[177] Kuşeyrî, ag.e, I, 378-379.

laştığında bu yahudiler Peygamberimizin sırtına bakarak bu "son nebidir, bu ümmetin nebisidir" demişlerdir.[178] Bu rivayeti de Kuşeyrî nübüvvet alametleri arasında zikretmiştir.

Bu haberler, Peygamberimizin kürek kemikleri arasında bulunan benin doğuştan olmayıp sonradan melekler tarafından vurulduğunu ifade etmektedir. Ancak bunun zamanı hususunda ilk haberde doğuşundan hemen sonra olduğunu gördüğümüz mühür hadisesinin ikinci rivayette sütannesinin yanında iken göğsü yarılarak gerçekleştirildiğini görmekteyiz.

Bu rivayetler ışığında düşünüldüğünde nübüvvet mührü birden çok defa vurulmuş olabilir mi? sorusu akıllara gelmektedir.

Bu soruyu üç farklı şekilde cevaplamamız mümkün görünmektedir. Birinci evet. İkincisi hayır. Üçüncü ise bu mühürlenme hadisesi hem manevî hem de maddî olarak ayrı zamanlarda gerçekleşmiş olabilir.

Bu rivayetler ışığında, İslam Tarihi kaynaklarımızda yer almayan bir takım nübüvvet mührüne dair rivayetlerin tasavvufî içerikli kitaplarda "nübüvvet mührü" bahislerinde ele alındığını görmekteyiz.

Bu rivayetleri burada zikretmemizdeki maksat farklı alanlarda da değerlendirilmiş bir kavram olarak nübüvvet mührünün nasıl anlam kazandığını da ortaya koymaktır. Bu sebeple bu tür rivayetleri zengin tutmayarak sadece varlığından haberdar edecek şekilde kısa tutmayı uygun görüyoruz.

Nübüvvet mührünün tabiî bir ben gibi algılandığını gösteren rivayetlerin başında Teymu'r-Rebâb kabilesine mensup olan Ebû Rimse et-Teymî'nin Hz. Peygamberi ziyarete gelerek sırtındaki beni yahut ura benzeyen yumruyu göstermesini istemesi, Resûlullah'ın ne yapacağını sorması üzerine cerrahî bir müdahale ile onu almayı teklif etmesi hadisesi gelmektedir.[179] Bu

---

[178] Kuşeyrî, a.g.e, I, 386-387.
[179] Ahmed b. Hanbel, II, 227-228.

rivayet içerisinde her insanda bulunabilecek bir ben yahut ur tarzı bir yumru anlayışı mevcuttur.

Buna mukabil Hz. Peygamberin vefatı sırasında Esmâ bt. Umeys elini Peygamberimizin sırtına sokmuştur ve mührün kaldırıldığını söyleyerek Peygamberimizin vefatına şahitlik etmiştir.[180] Öte yandan Cibril-i Emîn'in gelerek kalbini yarıp sonrasında mühürlemesi hadisesi,[181] şakku's-sadr üzerine gelen rivayetler hep mucizevî olarak nübüvvet mührünün algılandığının göstergesi olan rivayetlerdir.

Burada hem ilk bölümde ehl-i kitabın anlayışı ile ilgili sunmuş olduğumuz hem kendi tarihî kaynaklarımızda yer alan bir takım ehl-i kitabın bilgisine dair bütün rivayetleri mucizevî bakış dâhilinde değerlendirebiliriz. Bunun dışında hadislerin çoğunluğunda Ebû Rimse ve âmiroğullarından[182] bir zat hakkında gelen rivayetler hariç nerdeyse tamamı da mucizevî görüşün aktarımlarıdır. Rahip Bahîrâ ve ilk vahyin başlangıcı ile nübüvvet mührünün vurulduğuna dair zikredilen rivayetler mucizevî yaklaşım üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ancak bu rivayetlerin çoğunluğu kaynaklarımızda tartışmalı olarak gelmektedir. Esmâ bt. Umeys'in nübüvvet mührü hakkında rivayet edilen hadisi mesela Zehebî ve Şâmî tarafından eleştiri almıştır. Zayıflığı hakkında icma olduğu vurgulanmıştır. [183]

Bu bağlamda son söz olarak nübüvvet mührünün tabiî ve mucizevî algılanışlarıyla ilgili olarak ağırlığın rivayetler bakımından mucizevî bir nitelik taşıdığı yönünde olduğunu ancak bu rivayetlerin her birinin ayrı ayrı eleştirildiğini, yorumlandığını, metin-sened bakımlarından bir takım sıkıntılarının olduğu yönünde tenkid edildiklerini zikrettiğimiz rivayetlerle aktarmış olduk.

---

[180] Şâmî, a.g.e, II, 72-73.
[181] Süyûtî, a.g.e, 113.
[182] Taberî, a.g.e, II, 297; Süyûtî, a.g.e, 91.
[183] Zehebî, *Mîzân,* III, 666; Şâmî, a.g.e, II, 72-73.

E. Nübüvvet Mührünün Peygamberlik Alameti Olarak Değerlendirilmesi Meselesi

İbn İshâk'a dayandırılan rivayetlerin hiç birisinde nübüvvet mührüne dair her hangi bir bilgi mevcut değildir. [184]

İbn Kesîr ise el-Bîdaye ve'n-Nihâye isimli eserinde Esmâ bt. Umeys tarikî[185] ile Vâkîdî'nin şeyhinin zikretmiş olduğunu ifade ettiği hadiste; "Onların bazıları öldü dediler. Bazıları da ölmedi dediler. Esmâ bt. Umeys elini Resûlullah'ın sırtına soktu. Ve "Resûlullah öldü, ölümüyle beraber O'nun kürek kemikleri arasından mühür kaldırıldı." dedi.[186]

İbn Kesîr bu rivayeti birçok açıdan eleştirmiştir. Bu haberin zayıf olduğunu tarikinde Vâkîdî'nin şeyhi ibaresinin yer alması ile beraber bu ifadede açıklık olmadığını söyler. Munkatı'dır diye eleştirir. Şiddetli garabet, sahîh rivayetlere muhalefet, senedinin bilinmemesi gibi eleştirileri de ekler. "Hz. Peygamberin sırtından, iki kürek kemikleri arasından mührün kaldırılması Allah u a'lem bi's-sevâb" diyerek eleştirilerini noktalar.[187] Beyhakî'nin Delâil'inde bu rivayetin yer aldığını zikreder. Aynı haberi Zehebî de Mîzan isimli eserine alarak benzer eleştirileri getirmiştir.[188]

Beyhakî'nin Delâil'ine baktığımızda ise sened zinciri şöyledir: Ahberena Ebû Abdullah el-Hâfız gâle, ahberena Ebû Abdullah el-İsbehânî gâle, haddesena el-Hüseyin b. Cehm gâle: Haddesena el-Hüseyn b. Ferec gâle: Hadesena el-Vâkîdî, an şuyûhuhu gâlû.[189]

---

[184] İbn İshâk, a.g.e, 27-28; İbn Hişam, a.g.e, I, 134-135; Taberî, a.g.e, II, 160; Süheylî, a.g.e, I, 321.
[185] Esmâ bt. Umeys'in dışında bu haberin Hz. Aişe yolu ile gelen varyantları da vardır. Bkz. Şâmî, a.g.e, II, 73.
[186] İbn Kesîr, a.g.e, V, 244.
[187] İbn Kesîr, a.g.e, V, 244.
[188] Zehebî, a.g.e, III, 666.
[189] Beyhakî, a.g.e, VII, 219-220.

Beyhakî bu rivayetin arkasında Ümmü Selma'dan gelen bir rivayete yer vermiştir. Rivayette ise Ümmü Selma: "Elimi Resûlullah'ın sadrına (göğsüne) koydum. Resûlullah öldü" dedim." diyerek haberi aktarmıştır.

Buradan aslında Beyhakî'nin bu iki rivayeti ardı ardına vermesindeki manayı biraz dikkatli düşündüğümüzde bulmamız kolay olacaktır. Resûlullah'ın vefatı ile tebliğ vazifesi son bulsa dahi O, Allah'ın katında takdir edilmiş son nebidir. Ve nübüvvet mührü bunun alameti ise vefatı ile bu mührün kendisinden kaldırıldığını düşünmek akla muhaliftir. Peygamberlik kendisinden kaldırılmış değildir çünkü. Bir kimsenin ölümü onun göğsü üzerine el konularak, kalp atışı kontrol edilerek anlaşılabileceği için ikinci rivayetin varlığı daha makul gelmektedir. Böyle olması hasebiyle zannımızca Beyhakî de, okuyucusunda bu düşünceyi oluşturmak için iki rivayeti arka arkaya vermiştir. Öte yandan Beyhakî, Hz. Peygamberin sırtına nübüvvet mührünün vurulması hadisesi ile ilgili mi'râç hadisesini aktarırken göğsün yarılıp tekrar kapanırken üzerine vurulmuş bir mühürden bahsetmemektedir.[190]

Hz. Peygamberin peygamberlik alametleri arasında nübüvvet mührünün varlığına dair kanaatin oluşmasında en büyük rolü ehl-i kitap rivayetleri oluşturmaktadır. Şam seferinin ilkinde Peygamberimizin karşılaştığı Bahîrâ'nın;[191] yeni doğacak bir çocuktan ve peygamberlik alametlerinden Abdulmuttalib'e haber veren Habeş kralı Seyf b. Zî Yezen'in;[192] İslam'a davet edilmesi üzerine elçisini göndererek Peygamberimizin peygamberliğini tasdik için elçisine Peygamberin sırtına bakmasını tembihleyen Rûm Kayser'in[193] ve Ali b. Rabben isimli ihtida etmiş Hz. Peygamberin kitab-ı mukaddeste haber verildiğine dair delilleri bir araya getirerek ed-Dîn ve'd-

---

190 Beyhâkî, a.g.e, VII, 373-379.
191 Taberî, a.g.e, II, 277.
192 Beyhâkî, a.g.e, II, 12-13.
193 Ahmed b. Hanbel, IV, 74-75.

Devle isimli eserinde[194] topladığı rivayetlerin cümlesi peygamberlik alametleri arasında nübüvvet mührünün mevcudiyetine olan inancın bir tezahürüdür. Bu doğrultuda oluşmuş olan bir beşârât literatürü mevcuttur. Geleceği müjdelenmiş nebinin alametleri doğrultusunda bir alan teşekkül etmiştir.

Bu hususta ilk bölümde ayrı bir başlık altında ele aldığımız Selmân-ı Fârisî Hazretlerine ait olan rivayetler[195] de daha net şekilde göstermektedir ki nübüvvet mührü bir alamet olarak algılanmıştır. Biz biliyoruz ki Selmân-ı Fârisî Hazretlerinin şehadeti Medine dönemine denk gelmektedir ki -hicretin hemen akabinde gerçekleşmiştir- bu nübüvvet mührünün; peygamberlik alametleri arasında ta o dönem İslam toplumunca da idrak edilmiştir.

Ancak burada akıllara, bu benin fizik yapısı itibariyle mi yoksa manevî açılardan mı alamet teşkil ettiği? sorusu gelmektedir. Bu yönde rivayetlerde batınî, manevî bir içerik taşıyacağına yer verilmemiştir. Sadece “iki kürek kemiği arasında bir ben olacağı”[196] ibaresine yer verilmiştir. Bu rivayetleri böyle okumak da diğer türlü okumak da mümkündür.

Ayrı bir cihetten bakıldığında İslam Tarihi kaynaklarında olsun hadis kaynaklarında olsun nübüvvet mührüne dair yer alan rivayetlerin ehl-i kitap harici olanlarında nübüvvet mührünün peygamberlik alameti olduğu yönünde bir rivayet mevcut değildir. Nübüvvet mührünün özellikleri ve ne zaman vurulduğu yönünde ifadeler içeren rivayetlerin dışında Peygamberimizin sırtındaki benin peygamberlik alameti oluşu yönünde sadece Esmâ bt. Umeys rivayetini[197] görmekteyiz. Esmâ bt. Umeys, Peygamberimizin vefatı üzerine sırtına bakarak “mühür kaldırıldı” demiştir.

---

[194] Ali b. Rabben, a.g.e, 146-147.
[195] İbn İshâk, a.g.e, 68, 69; İbn Hişâm, a.g.e, I, 175-176.
[196] Beyhakî, a.g.e, I, 108-109; İbn Asâkir, a.g.e, III, 236; İbn Kesîr, a.g.e, III, 42-43.
[197] Süyûtî, a.g.e, 113; Şâmî, a.g.e, II, 72-73.

Bu ifadenin Peygamberimizin vefatının akabinde sırtındaki benin kaldırılması ile bütünleştirilerek zikredilmesi Esmâ bt. Umeys tarafından alamet olarak görülmesinden ileri gelmektedir.

Hz. Peygamberin sırtında olduğu rivayet edilen nübüvvet mührünün insanlarda bulunan bir ben gibi algılandığını yahut bir ben değil ayırıcı, nübüvvete dair bir alamet olduğunu aktaran rivayetlere değindik. Hz. Peygamberin insan olması yönüyle bütün insanlarda bulunabilecek bir bene sahip olduğunu düşünebileceğimiz gibi peygamberliğinin isbatı için kendisine çeşitli mucizeler bahşedilmiş bir Peygamber olduğunu da bilmekteyiz. Rivayetleri bu iki bakış açısıyla da değerlendirmek mümkündür.

— SONUÇ —

Çalışmamızda nübüvvet mührünü, ehl-i kitap tarafından bilinen son peygamberi ve alametlerini etraflıca ele almaya gayret gösterdik. Kaynaklarda yer alan rivayetlerin tamamına ulaşmaya ve incelemeye çalıştık. Ehl-i kitabın yalnızca kendi kaynaklarında yer alan rivayetlerini değil aynı zamanda bizim kaynaklarımızda ehl-i kitabın nübüvvet mühründen haberdar olduğunu ifade eden birçok rivayeti de aktarmaya gayret ettik. Selmân-ı Fârisî'nin müslüman olmadan önce yanında bulunduğu rahiplerden son peygamber hakkında duydukları ve Medine'ye gelerek Peygamberimizin hicretinden sonra bu duyduklarını tetkik etme imkânı bulduğu yolundaki rivayetler temel İslam Tarihi kitaplarında yer almış, ciddiyeti olan rivayetler olarak değerlendirilmelidir.

Nübüvvet mührünün varlığı ve var oluş zamanı ile ilgili olarak temel dinî kaynaklarımızdan olan hadislerde birçok rivayete rastladık. Nübüvvet mührünün özelliklerini ve bu husustaki rivayetlerin mahiyetlerini yine hadislerde bulma imkânımız oldu. Bu husustaki hadislerin, temel hadis kaynaklarında yer bulmuş olması hadislerin değerlendirilmesi noktasında önem taşımaktadır. Ancak hadislerin bazılarında sened ve metin bakımından muhaddislerce zikredilen zaaflar söz konusudur. Burada şunu da ifade etmek gerekir ki nübüvvet mührünün inkârını gerektirecek şekilde senedinde zaaf olan hadis-i şerif ile karşılaşmadık.

Nübüvvet mührünün doğuştan olmadığını söyleyen rivayetlerin yanında doğuştan olduğunu söyleyen rivayetler yorumlandığında farklı neticeler

ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki doğuştan olduğu kabul edilecek olursa nübüvvet mührünün doğal olduğu görüşü veya doğuştan nübüvvet alametinin Peygamberimizde bulunduğu görüşleri savunulabilecektir. Öte yandan sonradan vurulduğu, şakku's-sadr, bedu'l-vahy ve yahut isrâ olayları esnasında melekler eliyle vurulduğu görüşünü kabul edecek olursak o zaman mucizevî bir alamet olarak nübüvvet mührünü kabul etme ihtimali ortaya çıkacaktır. Açık ifadesi ile çalışmamız esnasında ele aldığımız rivayetler bütün bu görüşlere temel teşkil edecek durumdadır. Ancak mucize olarak kabul edilmeyecek olursa o halde bir alamet, diğer insanlarda da bulunmakla birlikte biraz fizikî farklılıkları bulunan bir ben gibi düşünülebilecektir.

Ayrıca şunu da ifade etmemiz gerekmektedir ki halk arasında anlatılan Hz. Ukkâşe'nin Peygamberimize kısas uygulamak üzere sırtını açtırması ve sırtında nübüvvet mührünü görerek mührü öpmesi hadisesi, hadis kaynaklarımızda yer almamaktadır. Bu sebeple ayrı bir başlık etrafında ele almadık. Bu konuda daha geniş bilgi almak isteyenler, M. Esad Coşan'ın "İslamî-Türk Edebiyatında Ukkâşe Hikâyesi" isimli makalesine müracaat edebilirler.[198] Bu husustaki rivayetlerin tetkiki bu makale içerisinde geniş çaplı bir şekilde yer almış bulunmakta ve M. Esad Coşan, bu rivayetlerin asılsız olduğunu makalesinde ele almaktadır.

Hz. Peygamber'in iki kürek kemiği arasında, görgü şahitlerinin algılama ve anlatma şekillerine göre birbirinden farklılık gösteren benzetmelere göre bir benin veya irice tabir olunan bir et parçasının olduğu açıktır. Bu et parçası veya ben diye tarif olunan ancak nübüvvet mührü olarak tabir edilen mevcudiyetin değerlendirilişinde ise ciddi farklılıklarla karşılaştık. Varoluş zamanı ve bu zamana bağlı olarak var oluş biçimi üzerine rivayet farklılıklarını çalışmamız dâhilinde yansıttık.

---

[198] M. Esad Coşan, "*İslamî-Türk Edebiyatında Ukkâşe Hikayesi*", A.Ü.İ.F.D, XXVI, 275-286, Ankara 1983.

Peygamberimizin ağzından, sırtındaki bu ben hakkında olağanüstülüğüne dair açık ifadeler bugüne ulaşmamıştır. Bu durum benin tabiî ve fizyolojik bir yapıya sahip olduğunu düşünenlerin görüşlerini güçlendirmektedir. Bu konuya dair sahih rivayetler ise sadece nübüvvet mührünün çeşitli tasvirlerini bize aktarmaktadır. Bu tasvirler, görenlerin algısına dayandığı için kanaat olarak görülecek ve delil teşkil etme noktası zayıf kalacaktır.

Görüldüğü üzere nübüvvet mührünün varlığı açıktır. Ancak varlığını nasıl anlayacağımız hususu rivayetlere nasıl yaklaştığımıza göre farklılık taşımaktadır. Nübüvvet mührünün; doğuştan yahut sonradan vurulduğu; tabiî ve fizyolojik bir şekilde var olup olmadığı; mucizevî bir tarzda vurulup vurulmadığı gibi hususlardaki rivayetler tercihe açıktır.

İslam Tarihi içerisinde farklı kabullere ve görüşlere açık bir şekilde değerlendirilmiş olan nübüvvet mührünü, Peygamberimiz hakkında mümeyyiz bir vasıf olarak ele alabiliriz. Ayırt edici ve alamet telakki edilecek şekilde kabul edebiliriz. Kitap ehlinin bu konudaki bekleyişi ve kaynaklarımızdaki nübüvvet mührü ifadeleri bizi bu noktada düşünmeye sevk etmektedir.

Bizim bu çalışmamız esnasında oluşan kanaatimiz doğuştan da sonradan da nübüvvet mührünün vurulmuş olma ihtimalinin mevcut olduğu yönündedir. Bu husustaki rivayetler muhteliftir. Nübüvvet mührünün Peygamberimizin sırtında var oluşunun mahiyeti ile ilgili olarak tabiî yani bütün insanlarda var olabilecek bir ben yahut Peygamberlik alameti şeklinde iki ayrı yaklaşım mevcuttur. Bu hususta ise şahsî görüşümüzü, ehl-i kitap tarafından bu alametinin bilinmesi ve kaynaklarımızda "hâtemü'n-nübüvve" diye isimlendirilmiş, bu mana kendisine yüklenilmiş olması hasebiyle Peygamberlik alameti olarak vurulmuş, diğer insanlarda olan benlerden mana itibariyle farklı bir işaret olduğu yaklaşımı teşkil etmektedir.

– KAYNAKÇA –

Ahatlı, Erdinç, *"Nübüvvet Mührü"* (Tarihî süreçteki algılanması ve anlamlandırılması), Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy. 3, Sakarya 2001, 281-302.

Ahmed b. Hanbel, Ahmed Ebû Abdullah eş-Şeybânî (241/855), *Müsnedü Ahmed b. Hanbel*, I-VI, İstanbul 1313.

Ali b. Rabben et-Taberî (247/861), *ed-Din Ve'd-Devle fî İsbâti Nübüvveti'n-Nebiyyi Muhammed Sallellâhu Aleyhi ve Sellem* (nşr. Âdil Nüveyhıd), Beyrut 1982.

el-Aynî, Bedreddin (855/1451), *Umdetü'l-Karî Şerhi Sâhih-i Buhârî,* I-XXXV, Daru'l Kütübu'l-İlmiyye, Beyrut 2009.

el-Belazûrî, Ebu'l-Hasen Ahmed b. Yahyâ b. Câbir b. Dâvud (279/892), *Ensâbü'l-Eşrâf,* thk. Muhammed Hamidullah, Mısır 1959.

el-Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. Hüseyin (458/1066), *Delâilü'n-Nübüvve ve Ma'rifetü Ahvâli Sâhibi'ş-Şerîa,* nşr. Abdülmu'tî Kal'acî, I-VII, Beyrut 1985.

el-Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâîl (256/870), *Sâhîhu'l-Buhârî,* (el-Câmi'u's-Sahîh) I-VIII, İstanbul 1979.

el-Cîylî, Abdülkerim b. İbrahim (206/820), *Risâle fî Esrâri Mühru'n-Nübüvve Beyna Katfey'n-Nebî,* Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Veliyyüddin Efendi nr. 1825, 122b-125a.

Coşan, M. Esad, *"İslamî-Türk Edebiyatında Ukkâşe Hikâyesi",* A.Ü.İ.F.D, XXVI, Ankara 1983, 275-286.

el-Diyarbekrî, Hüseyin b. Muhammed b. Hasan (995/1582), *Târîhu'l-Hamîs fî Ahvâli Enfesî Nefîs,* I-II, y.y, 1302.

Ebû Davud, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (275/889), *Sünenü Ebî Davud*, I-V, İstanbul 1981.

Ebû Nuaym el-İsfahânî (430/1038), *Delâilü'n-Nübüvve, nşr. Muhammed Ravvâs Kal'acî-Abdülber Abbâs,* Dâru'n-Nefâis, Haleb 1999.

el-Halebî, Nuruddin Ebu'l-Ferec Ali b. Burhaneddin İbrahim b. Ahmed (1044/1635), *İnsanü'l-Uyûn fî Sireti'l-Emîni'l-Me'mûn,* I-III, Kahire 1292.

İbn Asâkir, Ebu'l-Kâsım Ali b. el-Hasan b. Hibetullah eş-Şâfiî (571/1176), *es-Sîretü'n-Nebeviyye,* I-IV, Beyrut 2001.

İbn Hacer, Şihâbüddin Ebü'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî (852/1448), *Fethu'l-Bârî bî Şerhi Sâhihi'l-Buhârî,* I-XIII, Beyrut ts.

--------- *Eşrefü'l-Vesâil ilâ Fehmi'ş-Şemâil,* nşr. Muhammed Ali Beydûn, Beyrut 1998.

--------- *el-İsâbe fî-Temyîzi's-Sahâbe,* I-IX, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2005.

İbn Hıbban, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî (354/965), *es-Sîretü'n-Nebeviyye Ve Ahbârü'l-Hulefâ',* Beyrut 1987.

İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik (218/833), *es-Sîretü'n-Nebeviyye* thk. Mustafa es-Sekkâ-İbrahim el-Ebyarî-Abdülhafîz Şelebî, I-IV, Beyrut 1992.

İbn İshâk, Muhammed b. İshâk b. Yesâr (151/768), *Sîretü İbn İshâk el-Müsammâ bî Kitabi'l-Mübtede' ve'l-Meb'as ve'l-Meğazî,* nşr. Muhammed Hamidullah, Konya 1981.

İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmâîl b. Ömer el-Dımeşkî (774/1372), *el-Bidâye ve'n-Nihâye,* I-VII, Mısır 1932.

İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Menî el-Hâşimî (280/844), *es-Sîretü'n-Nebeviyye Mine't-Tabakâtu'l-Kübrâ,* I-IV, Kahire 1358.

İbn Seyyidinnâs, Ebu'l-Feth Muhammed b. Muhammed el-Yemurî (734/1334), *Uyûnü'l-Eser fî Funûnu'l-Meğâzî ve'ş-Şemâil ve's-Siyer,* nşr. Muhammed el-Iydu'l-Hatrâvî-Muhyîddin Mestû, I-II, Beyrut 1992.

Kâdî İyâz, Ebü'l-Fadl İyâz b. Musa el-Yahsubî (544/1149), *Kitabü'ş-Şifâ bî Târîfi Hukûki'l-Mustafâ,* Beyrut 2000.

Kitab-ı Mukaddes, *Eski ve Yeni Ahit, Tevrat ve İncil,* Boyacıyan Agop Matbaası, İstanbul 1949.

Köksal, M. Âsım, *İslam Tarihi*, I-XVIII, İstanbul 1987.

Kur'an-ı Kerim Meâli, Haz. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006.

el-Kuşeyrî, Ebu Kâsım Abdulkerîm b. Hevâzin (465/1072), *Menâhilü'ş-Şifâ ve Menâhilü's-Safâ bi-Tahkikî Kitabi Şerefi'l-Mustafâ,* I-VI, y.y, 2003.

Mahmûd Sâmî, Bek, *el-Muhtasar fî'ş-Şemâili'l-Muhammediyye Ve Şerhuhâ li Ebî Îsâ et-Tirmîzî,* y.y, 1950.

Mâlik b. Enes (179/795), *el-Müsned li-Muvatta,* I-II, Dâru İbn Kesîr, Beyrut 2000.

el-Mercânî, Ebû Muhammed Afîfüddîn Abdulmelik, *Behcetü'n-Nüfus ve'l-Esrâr,* Dâru'l-Ğarbi'l-İslamî, I-II, Mısır 2002.

Müslim, Ebü'l-Huseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî en-Nîsâbûrî (261/875), *Sahîhu Müslim,* nşr. Nezr Muhammed el-Fâryâbî, Dâru't-Taybe, y.y, 2006.

en-Nebhânî, Yûsuf b. İsmâil (1932), *el-Fedâilü'l-Muhammediyyeti'l-letî Feddalehullahu Biha (s.a.v) Alâ Cemî'i'l-Beriyye,* Beyrut, ts.

en-Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb (303/915), *es-Sünenü'l-Kübrâ,* I-VI, Beyrut 1991.

en-Nevevî, Muhyiddîn Yahyâ b. Şerefüddîn (676/1277), *Sahîhu Müslim bi Şerhi'n-Nevevî*, I-XVIII, Beyrut 1972.

Öz, Şaban. "Siyer Literatüründe Mitoloji Metinleri Üzerine". *ASD: Akademik Siyer Dergisi* 1 (Ocak 2020), 2-20.

er-Râzî Fahruddin, Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer b. Hüseyn (606/1210) *et-Tefsîrü'l-Kebîr,* Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Tahran ts.

Sinanoğlu Mustafa, *"Nübüvvet Mührü",* DİA, İstanbul 2007, XXXIII, 291-293.

es-Süyûtî, Celâlüddin Abdurrahman (911/1505), *Tehzîbu Hasâisu'n-Nübüvvetü'l-Kübrâ,* Darü'l-Beşâirü'l-İslamiyye, Beyrut 1410.

es-Süheylî, Abdurrahman b. Abdullah (581/1185), *er-Ravdu'l-Ünüf fî Tefsirî's-Sîreti'n-Nebeviyye Ve Me'ahu's-Sîretü'n-Nebeviyye,* thk. Abdullah el-Minşâvî, I-IV, Kahire 2008.

eş-Şâmî, Muhammed b. Yûsuf es-Sâlihî (942/1535), *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşad fî Sîrati Hayri'l-ıbâd* nşr. Mustafâ Abdülvâhid, I-VIII, Kahire 1990.

Şiblî Numânî, *Âsr-ı Saadet,* I-V, Çev. Ömer Rıza Doğrul, Eser Neşriyat, İstanbul 1978.

et-Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr (310/922), *Târîhu't-Taberî (Târîhu'l-Ümem Ve'l-Mülûk),* nşr. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhîm, I-X, Kahire ts.

et-Tayâlisî, Ebû Davud Süleyman b. Davud (204/819), *Müsnedü Ebî Davud et-Tayâlisî,* Haydarâbâd 1321.

et-Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. İsâ (279/892), *Sünenü't-Tirmizî,* I-V, Çağrı Yay., İstanbul 1981.

el-Ukaylî, Ebû Ca'fer Muhammed b. 'Amr (322/934), *Kitâbü'd-Du'afâi'l-Kebîr*, nşr. Abdülmu'tî Emîn Kal'acî, I-IV, Beyrut 1984.

ez-Zehebî, Ebû Abdullah Şemsüddin Muhammed b. Ahmed b. Osman (748/1374), *Mizânü'l-İ'tidâl fî Nakdi'r-Ricâl,* I-IV, Beyrut ts.

--------- *Târîhu'l İslâm ve Vefeyâtu'l-Meşâhîr ve'l-A'lâm,* XXXXIV, nşr. Ömer Abdü's-Selâm Tedmurî, Beyrut 1994.

ez-Zürkânî, Muhammed b. Abdülbâkî (1122/1710), *Şerhu'l-'Allâme ez-Zürkânî 'ale'l-Mevâhibi'l-Ledünniye li'l-Kastalânî,* I-XIV, Beyrut 1996.

KSÜ Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

SAMER

KSÜ Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

SAMER

KSÜ Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

SAMER

KSÜ Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

SAMER